

*No Guinea Nationaliteit onderzoek
Wijnsekenk, George.*

6e JAARGANG No. 8

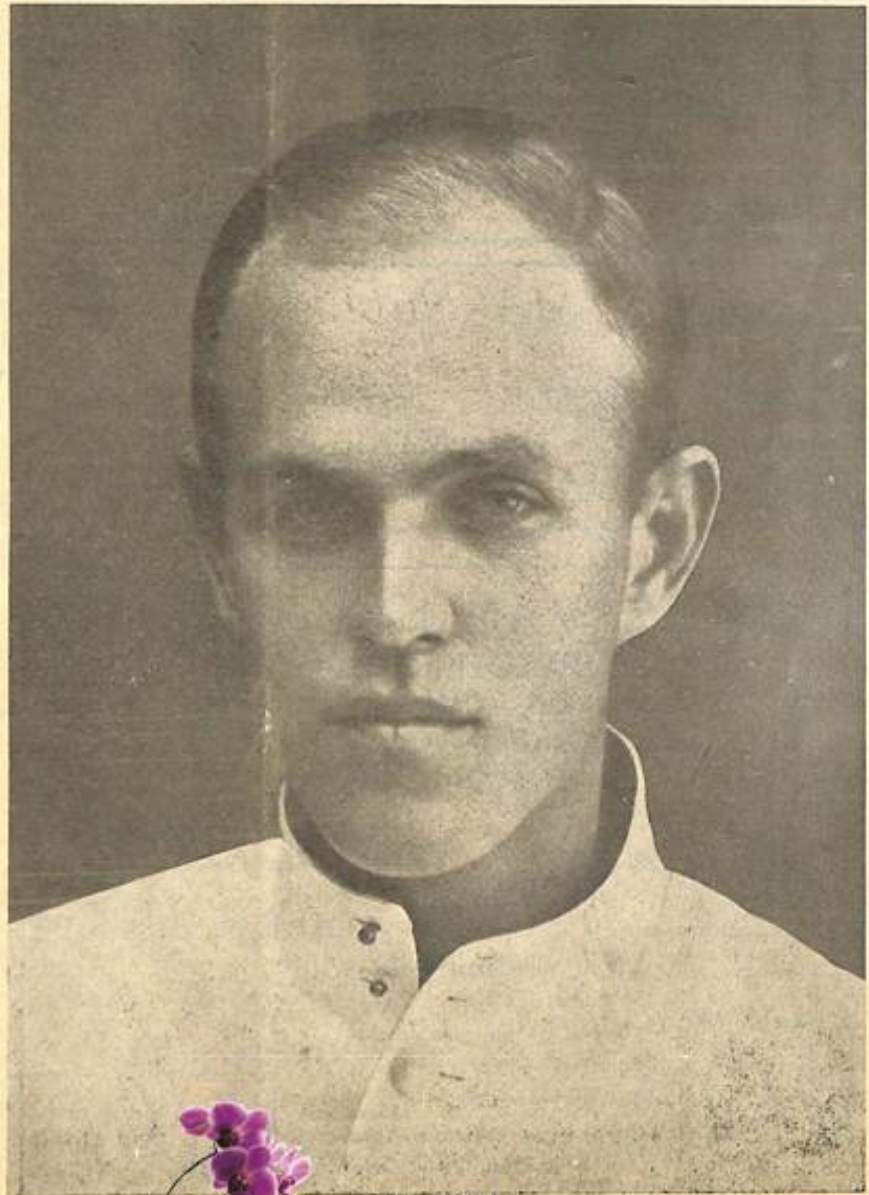
30 OKTOBER 1961

PRIJS 50 CENT



TONG TONG

HET ENIGE INDISCHE BLAD IN NEDERLAND



HOLLANDER

STICHTING INDISCHE DOCUMENTEN



FOTO WILLY VAN BOGGELEN

Weimarstraat 400 - 's-Gravenhage - Telefoon 60.30.84

OPENING op vrijdag 3 november a.s. van onze nieuwe
Fotostudio

Artistiek en op ELK gebied

Fotohandel

Film-, Foto- en projectie-apparatuur van ALLE
bekende merken

**Komt U eens een kijkje nemen, het is BESLIST de moeite
waard. Vakkundige voorlichting voor amateur-fotografen.**

W. VAN BOGGELEN

Wilt U intens genieten van een „Werkelijke” Rijsttafel of van onze befaamde
Primeur „Nassi Rames”? Bezoekt dan het bekende Indische Restaurant van

TANTE TRUUS en PAATJE

Restaurant „OUD INDIE”

Lange Houtstraat 4

Den Haag

Telefoon 639752

MARNELLI

Haute Couture

van

Mevrouw M. A. CIRCKENS - Frankenstraat 12 - Den Haag

Telefoon 542.370

v/h Maison „Marie Antoinette” - Soerabaia

(Ook voor buiten Den Haag)

OUDERS VAN EMIGRANTEN!

BEZOEKREIZEN

naar AMERIKA - CANADA - AUSTRALIË
onder deskundige leiding

Holland-Amerika Lijn: Canada-Amerika

s.s. „Maasdam”

s.s. „Rijndam”

Rotterdam V. 13 april '62

Rotterdam V. 25 april '62

New York . 23 april '62

Montreal A. 5 mei '62

Tarieven vanaf f 1296.- retour p. p.

N.V. „Scheepvaart Mij. „Trans Oceaan” AUSTRALIË/NW. ZEELAND

Uitreis: gehele jaar door } F 2500.-
Thuisreis: febr. t/m juli }
Uitreis: gehele jaar door } F 2000.-
Thuisreis: aug. t/m januari }



Inlichtingen en boekingen voor deze reizen bij:

Passagebureau Hesta, Crans & Co. - Den Haag
Plein 22 - Telefoon 18.42.50

BIJ DE VOORPLAAT

Hij is „pur sang” Hollander. En hij leeft als warga negara in Indonesië. Hij is geen spijtoptant. Hij veroordeelt noch het land van oorsprong (Nederland) noch het land waar hij nu leeft (en waar hij geboren is) Indonesië. Hij hoort niet tot degenen, die opens alle Indonesiërs onbetrouwbaar vinden en „Soekarnisten”, waarmee niet gepraat kan worden, die incompetent zijn. Hij heeft altijd van dat land en dat volk gehouden en zijn woord van vriendschap heeft hij gehouden. Juist toen de tweespalt het grootst was, nam hij zijn beslissing en werd burger van het nieuwe vaderland, dat altijd een tweede vaderland van Nederlanders is geweest.

Hij is blank en heeft blauwe ogen. Dus zal hij wel last hebben van onverdraagzame mensen. Maar hij heeft een rotsvast vertrouwen in goede mensen, met wie hij samenwerken zal, wat er ook gebeure. Want hij is Christen bovendien en mag dus niet haten. En hij moet dus tevreden zijn met het allereenvoudigste. Hij is dus maar onderbetaald gemeentambtenaar en hij gebruikt dus al zijn vrije uren om in arme kampongs het evangelie te brengen en hulp en troost aan verdrukten.

Hij is die merkwaardige Hollander die al leeft sinds Hollandse schepen voeren op alle kusten van de wereld. Die geen nationale gebruiken als absolute maatstaven kennen, maar door hun ronde, eerlijke, dienbare Hollanderschap overal nuttig zijn. Die vreemde vrouwen konden trouwen zonder vooroordeel, die vreemde vlaggen konden dienen, omdat dienen geen schande of verraad kan zijn. En die dus overal zaden hebben gepland van waarlijk groot-hartig Hollanderschap.

Het is dit soort Hollanderschap dat Tong Tong dient. Dit soort Trouw, Branie en Ondernemend, waarvan ons devies spreekt. Wie dit begrijpt, begrijpt ook waarom deze man zijn naam té onbelangrijk acht om genoemd te worden. Het gaat er alleen om dat zijn levende leven echo genoeg vindt in ons hart. Als die echo er is, wij zullen oorlogen overwinnen.

TJALIE ROBINSON



tong tong

Onafhankelijk Indisch Tijdschrift
Prins Mauritslaan 36 - Den Haag
Tel. 542.542 - Giro 6685

Versijnt de 15de en 30ste van elke maand
Prijs per nummer f 0,50. Kwartaal f 2,50
Halfjaar f 5,-. Per jaar f 10,-.

Betaling geschiedt altijd VOORUIT

ABONNEMENTEN BUITENLAND

Per jaar:

Australië:

Per Luchtpost: f 43,-. Per Zeepost: f 15,-.

Nw. Zeeland, Zd. Afrika, Brazilië:

Per Luchtpost: f 33,-. Per Zeepost: f 15,-.

Nw. Guinea, Canada, U.S.A.:

Per Luchtpost: f 27,-. Per Zeepost: f 15,-.

Suriname, Antillen:

Per Luchtpost: f 21,-. Per Zeepost: f 15,-.

West-Europese landen:

Per Luchtpost: f 15,-.

Agente voor de U.S.A.: Hermine A. Diemel,

1804 Broadway, San Francisco 9, California.

Agente voor Canada: Mevr. E. le Sueur-

Zimmer, 1 Richview Side Road, RR 1 Is-

lington, Ontario, Canada.

Uitgave GAMBIR

Uitgeverij voor Oost en West

Onder redactie van TJALIE ROBINSON.
Zoekt op basis van de nuttige ervaringen in
de Gordel van Smaragd nieuwe interesses
in Nederland te wekken voor de Tropen-
gordel.

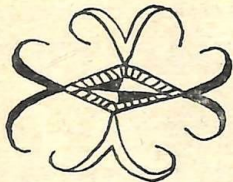
DE TUNNEL VAN LAMPEGAN

De derde halte van Soekaboemi af op weg naar Tjandjoer is de halte van Lampegan. Daar kan je de lekkerste goelali van Indonesië kopen. En een soort kleine gebakken of geroosterde palinkjes, die ongelooflijk smakelijk zijn. En bovendien begint bij Lampegan de tunnel. Vooral na de oorlog was er vaak geen licht in de trein en reed er nogal vaak gespuis mee. Men kon dus nogal eens de waakzame kreet kunnen horen: „Awat tjopè!” als de trein het donker in reed. Wie nauwlettend rondkeek zag ook nog wat anders: aantrekkelijke jongedames staken een flinke sirihprui op. Mijn vriend Oemar had daar de volgende explanatie van: nozems maakten van de duisternis gaarne gebruik om een ongewenste knuffelpartij te beginnen. En om de vrijmoedige knuffelaar duidelijk te merken met een rode ster op z'n „vessie” had de jongedame haar voorraad sirihsap al klaar. De jongedames schenen deze methode ook toe te passen op eenzame donkere wegen en op ruime pasars. Het middel moest probaat werken, want een met pruim „gewapende” dame werd altijd met rust gelaten. Een ideaal defensiemiddel, dunkt ons, ook in Holland, waar nozems (om niet te spreken van gevaarlijk tuig) ook graag dames lastig vallen. Jammer dat pruimen hier niet bestaat (en misschien ook wel onsmakelijk, althans onaesthetisch is).

Het is jammer dat bij veel Indischgasten (ook de mannen) op geestelijk terrein deze methode in zwang is. Velen (en daar getuigt onze correspondentie van) lopen voortdurend met een flinke mentale sirihprui rond en bij elke niet direct begrepen of zelfs denkbeeldige aanraking wordt ogenblikkelijk een flinke straal geproduceerd. Menige in de duisternis naar de weg tastende eerzame voorbijganger en ook de conducteur in onze Tong-Tong-trein krijgt dus periodiek een ferme „tjrot”.

Evenals bij Lampegan worden nooit excuses gemaakt en wordt zelfs onder luid misbaar een gelijk volgehouden. Elke getroffene wordt — althans in eigen vriendenkring — vervolgens permanent als schurk aangemerkt. Waarop direct een nieuwe pruim geperst wordt in het preutse mondje, waarboven twee triomfantelijk heilige oogjes uitdagend de wereld in priemen.

Vele gesprekken met oud IEF-bestuursleden en andere verantwoordelijkheidsdragers hebben mij geleerd, dat dit al een zeer oud verschijnsel is, waarom men zich niet druk moet maken. Ik maak me ook niet druk, maar betreur het alleen dat als de trein aan het eindstation stopt (Betawie? Nederland?) een groep passagiers uitstapt, die er ontoonbaar uitziet. Vol onder de rode „stroop” als:



ALGEMEEN

Nee, wij zijn niet kwaad om de lezers, die ons voor echte en vermeende fouten corrigeren. Wij groeien op als toen we tien jaar oud waren onder de hand van Maatje. Die ook nooit wat goeds in ons zag en er vaak flink op los kastijde. Maar we groeiden toch. Zo groeit Tong-Tong nu ook. Ergens was Maatje's straffende hand ook een voedende hand. Ergens is Uw kastijdende pen ook een helpende pen. En ziet U (net als Maatje) vaak genoeg in dat U voorbarig of te hard gestraft hebt. Wees dan ook niet boos als we bij de afstraffing, of en toe wat onaardig zeggen. En zie in dat sommige tikken te hard aankomen omdat Njootje Tong-Tong soms vel over been is en een op de vlezige pantat bedoelde klap „wah, kena klui-f-nja!”, zodat er gevoed moet worden. Ja toch?

Ah, Tong-Tong is nog steeds een echt Indisch huishouden. Met af en toe veel „reput” en „tempiling.” Maar er groeiden stevige jongens en flinke meisjes uit, toch? Na ajo, poekoel toeroes!

T. R.

communisten, Jappen-heulers, Soekarno-vrindjes, blanda-haters, emigratie-ontrouwen, omgekochten, dieven, scharrelaars, etc. etc. Wat voor een indruk maakt dat op de burgerij van de stad van aankomst! Dat de Indische groep bij veel Nederlanders een slechte naam heeft, is aan deze sirihmondjes te wijten.

Een dame, aan wie ik dit verhaal eens vertelde, commentariseerde aldus: „Na! En dan! Je weet hoeveel boewaja's er op de wereld rondlopen!” Maar daarom is het verhaal nog niet af. Weet U wat mijn vriend Oemar deed als we de tunnel in reden? Hij stak zijn zaklantaarn aan en ging ermee „spelen”. Kinderachtig, ja? Dat zeiden ook velen: „Anak ketjil! Tako!” Oemar trok zich er niets van aan. Maar met welgevallen zag hij toe, hoe de bevreesden zich veilig voelden en de hulpelozen hun weg in de trein konden vinden. De boeven deden niets. Beurzen en preutsheid bleven ongedeed.

Het is jammer dat zoveel mensen de „Magie van het Licht” niet kennen (dus niet willen lezen en leren), en dus niet waken kunnen voor een algemeen belang. En liever mokkend in het donker blijven zitten met zóó'n sirihprui.

Maar gelukkig zijn er ook „lichtdragers” in onze Tong-Tong-trein. Over hun activiteiten om Tong-Tong op brede en solide basis te consolideren, zullen onze lezers binnenkort lezen.

Het gehalte van onze „reizigers-groep” zal blijken uit de steun die zij zullen krijgen. En dat zal de bewering waar maken die ik zo vaak in Tong-Tong verkondigd heb: de Indische groep is veel beter dan algemeen wel gedacht wordt!

TJALIE ROBINSON

Geluk gratis

In de over de hele wereld uitgezonden rede van Krutchev bij het grote communistische congres werd o.m. beloofd dat in de communistische heilstaat elke gratis onderwijs zou krijgen, gratis huisvesting, gratis dit en gratis dat.

Ook in veel democratische landen maken zulke beloften veel indruk. Bij mensen, die helaas niet al te veel verstand hebben. Want niets in de wereld kan gratis verkregen worden. Al die huizen en scholen, die leerkrachten, het materiaal, het onderhoud, kosten geld, geld, geld. Dat zal érgensvandaan moet enkomen. Met een omweg dus via de belasting (net zoals U de korting in Uw toko en al die reclame zélf betaalt!). En als werkelijk mocht blijken, dat de burger die kosten inderdaad niet hoeft te betalen, dan kan dat alleen betekenen dat het geld van onderdrukte (of bedrogen) gebieden in het buitenland moet komen. Dus alweer kolonialisme.

Ik kan er niets aan doen dat ik van Spanje alleen al houd voor dat spreekwoord: „Neem wat je wilt, maar betaal!” Hoe oer-wijs! Niets in deze wereld wordt gratis genoten. Zelfs in de primitiefste samenleving bestaat geen gratis. Als daar de ene koeboe de andere leert lezen, of een paar vruchten geeft, hij krijgt tangoeng een vis of een roeispaan terug. Omdat sociaal besef en menselijk eergevoel zich verzetten tegen „gratis”. Daarom bracht de arme tani, die je 's morgens een pak ouwe kranten zo maar voor niets cadeau gaf, 's avonds een bosje kangkoeng bij je: uitwisseling van respect, vriendschap, waardering.

Dat verklaart die eigenaardige gewoonte bij veel Tong-Tong-lezers (en menig accountant zit daar een beetje wantrouwig tegenaan te kijken) om regelmatig „ekstra” naar Tong-Tong te sturen: een bewijs dat dit blad (althans hén) meer geeft dan „leesstof voor een soekoe”. Wat kan het mij dan schelen dat er zoveel pingelaars ook zijn, die soms onze tong-tong-vruchten eindeloos „pidjitten” en beruiken en proeven en toch weer terug leggen. Zo is de wereld.

Dat met Uw hulp ook aan deze „gratis-proevers” toch wat extra's geboden kan worden, zij voor ons genoeg.

Als wij dan ook maar goed blijven beseffen dat gratis niet bestaat. En dat iedereen die daarin geloof, een dromer is of een dief. Laat ons waakzaam zijn!

T. R.

EERBEWIJS



De eerste straat in Nederland, naar Pa van der Steur genoemd, in Amsterdam-West, is er eindelijk! We zijn benieuwd of er ooit nog eens een gedenkplaat bij komt, waarin de verdiensten van deze buitengewone Nederlander worden bekend gemaakt. En dan nog maar afwachten of er ooit een tijd komt dat het werk van Pa van der Steur bij het Nederlandse volk meer bekend wordt — en navolging vindt...

TOT DE DOOD

Een trouwe lezere van Tong-Tong stopte mij eens dit briefje toe:

Komt, vrienden,

Het is niet te laat om een nieuwe wereld te zoeken.

Steekt van wal en klieft, elk op zijn plaats, De golven; want mijn doel omvat

Voorbij de kim te zeilen... tot de dood...

Te streven, te zoeken, te vinden en niet te versagen.

Uit: Tennyson's verzen „Ulysses.”

Misschien dacht zij dat die woorden op mij van toepassing zouden zijn. Dit wens ik geheel buiten beschouwing te laten, maar ik weet wel dat Tong-Tong onder meer oproept voor erkenning en waardering voor deze uitgeisers, die ook al zijn ze dwaas, géén minderwaardige avonturiers, ontrouwe en kolonialen zijn. Zonder hen zou Nederland een armzalig stuk aangeslibt klei gebleven zijn met dom, achterlijk denken. Nederland's rijkdom is in enorme mate te danken aan de uitgeisers. D.w.z. aan het kleine percentage dat terugkwam. En hoe droevig is het te beseffen dat men hier zo vaak koud en harteloos denkt over de velen „die tot voorbij de kim zeilden... tot de dood...”, van de vroegste scheepsjongen van Bontekoe of tot de laatste OVW'er toe, die sneuvelde bij Tjirandjang, tot de laatste emigrant die omkwam bij een spoorwagongeluk bij Chicago.

Ah, in plaats van de „vreemdgemanierde” Nederlander te veroordelen en te minachten, dienden te eren door het oprichten van een monument voor de „onbekende Nederlandse Uitzeiler”, om in elk geval de nagedachtenis te eren van een gebeente dat ergens voorgoed tot stof vergaan is.



N.A.S.S.I.-RUBRIEK

Artikelen van Prof. Duynstee

Hieronder volgt de tweede helft van ons verweer tegen de Tijd-Maasbode-artikelen van Prof. Duynstee:

Tegen het tweede punt, t.w. de te sterke beperking van de personen die voor toelating in aanmerking komen, wordt door de critici aangevoerd, dat de Regering een gedragslijn volgt, welke niet juist is en bovendien in strijd met haar eigen beginselen.

In zijn rede in de IIe Kamer op 19 november 1959 heeft Minister Beerman het spijtoptantenprobleem en de personen waar het om gaat, aldus geschetst: Er is geen twijfel over, dat de grote categorie van Indo-Europeanen het in Indonesië moeilijk heeft, omdat die Indo-Europeanen in sterkere of minder sterke mate cultureel aansluiting zochten bij het Westen en in de jonge Indonesische samenleving er alles op gezet is op het ogenblik die samenleving een Oosters, anti-Westers, cachet op te drukken. Men ziet telkens, dat er bij de visumaanvragers velen zijn met kinderen, want wie de Indonesische nationaliteit heeft, althans wie geen buitenlandse nationaliteit heeft, is verplicht zijn kinderen op Indonesische scholen te laten gaan. Hetzelfde probleem, op andere wijze, hebben wij ook gezien in de landen achter het IJzeren Gordijn, waar de burgerij onder de wals van het communisme komt. Hier is de wals van het Indonesisch nationalisme, dat in zijn economische politiek, in zijn steeds verdergaande nationalisering een enigszins communistische inslag vertoont. Er heerst in Indonesië schrijnend leed.

Tenslotte merkt de Minister op: „Het probleem geldt evenzeer ten opzichte van de passieve spijtoptanten en ten opzichte van bepaalde andere groepen, die niet konden opteren naar de ene of andere kant.” (Handelingen Tweede Kamer, 19 november 1959, blz. 2144).

De Regering gaat er dus zelf van uit, dat er in Indonesië „schrijnend leed” heerst onder de groep der visum-aanvragers. Zoals de Regering het stelt is het duidelijk, dat het gaat om de westers-Nederlandse instelling van betrokkenen en de onmogelijkheid om deze te vervangen door een oosters-nationalistische levensbeschouwing. Voor het merendeel der Indo-Europeanen is deze mogelijkheid niet aanwezig, evenmin voor een deel der z.g. „met Europeanen gelijkgestelden”.

Zij die daardoor in nood zijn gekomen en dit hebben gemanifesteerd in de vorm van een verzoek om toelating in Nederland, worden aangeduid als „maatschappelijke Nederlanders” om te laten uitkomen, dat deze slachtoffers op grond van hun Nederlandse instelling in deze nood situatie zijn gekomen. Velen geven er de voorkeur aan om de ex-Nederlanders onder hen aan te duiden met „spijtoptanten” en de anderen met „maatschappelijke Nederlanders”. De door Prof. Duynstee gegeven omschrijving van „maatschappelijke Nederlanders” omvattende alle „vroeger op Europees niveau levende Indonesiërs (soms Chinezen, soms Arabieren, enz.)”, is in strijd met de werkelijkheid en aan zijn eigen fantasie ontleend.

Deze onjuiste gedachte is de basis van zijn gehele verdere betoeg; daaruit spruiten ook zijn verkeerde conclusies voort. Het is de schrijver ontgaan, dat het begrip „spijtoptanten” en „maatschappelijke Nederlanders” juist wil accentueren het bestaan daarnaast van andere ex-Nederlanders (optanten) en andere vroeger Westers georiënteerde bevolkingsgroepen, die er niet over denken om Indonesië te verlaten. Hiertegen heeft niemand enig bezwaar; zij vallen buiten het spijtoptantenprobleem.

(Advertentie)

RADIO BOLLAND

Stationsweg 143 - Tel. 60.17.03 - DEN HAAG



Verzorgt Uw St.-Nicolaas en Kerstgeschenkdendingen aan Uw familie in den vreemde.

NU AL BESTELLEN

Uw adres voor **Krontjong-, Cowboy- en Toppers**

Wanneer de Regering het als een morele plicht ziet om de slachtoffers, die zich met Nederland verbonden voelen en deswege in nood verkeren, in Nederland toe te laten, dan is het met dit beginsel in strijd om in haar richtlijnen voor toelating de materiële nood en niet de geestelijke nood (dat is toch wat de Regering stelt) te laten prevaleren. Hierdoor worden velen in hun nood situatie gelaten.

Ook is voor dit beginsel irrelevant, dat in haar richtlijnen als eis wordt gesteld een groter aantal bloedverwanten in Nederland dan in Indonesië; er zijn toch verschillende in Nederland geboren optanten die hun hele familie hier hebben en die in Indonesië willen blijven, dus geen spijtoptanten zijn. Uit dezen hoofde worden weer anderen in hun ellende gelaten.

De vrees dat het leven in Nederland voor hen op een teleurstelling zou kunnen uitlopen, mag toch geen reden zijn — zoals de schrijver wil — om hen z.g. in hun eigen belang in Indonesië te laten, zulks terwijl hij zelf erkent dat „het percentage van trekkelijk gering is gebleken”.

Nu in de bestaande richtlijnen het Regeeringsbegin-sel niet voldoende tot uiting is gebracht, wordt in de motie-Van Doorn mede bepleit, deze te wijzigen in dien zin, dat „een aan het menselijk leed der aanvragers aangepaste werkwijze wordt toegepast”.

Verzamelt voor, stort op:

Gironummer 8118

NASSI, Laan v. Meerdervoort 1580

Den Haag

REDT EEN MENS!

Tot op heden heeft de Regering nog steeds niet duidelijk willen maken, waarom zij niet aan deze redelijke en humane wens van de Kamer kan voldoen. In deze wens toch komt het bovengeschetste Regeeringsbegin-sel in feite tot zijn recht.

De heer Duynstee is blijkbaar eenzijdig ingelicht; door zijn gehele betoeg loopt — evenals bij Minister Beerman — als een rode draad de verwarring van spijtoptanten met optanten en van maatschappelijke Nederlanders met andere Indonesiërs, speciaal met hen die vroeger op Europees niveau leefden.

Hij kan zelfs concluderen, dat wijziging van de richtlijnen zou meebrengen toelating van een persoon, die door het plegen van een gewoon misdrijf of door eigen immoreel gedrag, in nood is komen te verkeren. De nood van deze persoon staat in geen enkele verband met zijn Nederlandse instelling, zodat hij uit dien hoofde in het geheel geen spijtoptant is; hij valt dus buiten het probleem.

Op dezelfde irrealistische wijze betreft hij de stichting N.A.S.S.I. en het C.C.K.P. in zijn betoeg. De schrijver wil de lezer doen geloven, dat deze organisaties in beginsel toelating zouden voorstaan van nagenoeg iedereen, die naar Nederland wil komen omdat hij in moeilijkheden is geraakt (alle optanten en alle vroeger op Europees niveau levende Indonesiërs). Hij bestempelt deze actie zelfs als o.m. een belediging voor de Indonesiërs. Voorzien van suggestieve opschriften als „Alle over-drijving schaaft” en „Spijtoptanten dupe van hun pleitbezorgers?” gaat hij dan het slechts in zijn verbeelding bestaand doel en streven van de organisaties bestrijden. Voor een schildering van de nood der spijtoptanten heeft N.A.S.S.I. geen over-drijving nodig; de blote feiten op zichzelf zijn dikwijls helaas al schrijnend genoeg. Kent de heer Duynstee de Nassi-bloemlezingen niet uit talloze brieven en rekesten? Wij kunnen niet aannemen, dat hij na kennismaking daarvan en van de rapporten van geestelijken en maatschappelijke werkers (werksters) nog van „over-drijving” zal durven spreken.

Tenslotte komt de heer Duynstee tot de verbluf-fende stelling dat de toelating in Nederland beperkt moet blijven tot... de spijtoptanten, of zoals hij het zelf formuleert, dat „Nederland alleen in die

gevallen zedelijke gehoudenheid tot hulp heeft, waarin mede uit de band met Nederland onover-komelijke moeilijkheden zijn voortgevloeid”. Dit laatste is nu juist precies wat NASSI voorstaat: laat deze spijtoptanten zo vlug mogelijk tot Nederland toe!

Het gaat niet om — zoals de heer Duynstee het wil doen voorkomen — steeds aanzwellende, on-bepaalde grote aantallen van personen (optanten); het gaat om nog circa 10.000 slachtoffers (spijt-optanten), die hun nood blijkens een verzoek om toelating in Nederland, hebben kenbaar gemaakt.

Parlement en Regering

Bij de algemene beschouwingen over de begroting voor 1962 werden door de IIe Kamerleden De Kort, Burger en Van Dis redevoeringen gehouden. Eerstgenoemde spreker zeide o.a. over de bestaende controverse tussen Regering en Kamer: „Over dat gelijk en ongelijk zal straks, bij de behan-deling van de begroting van Justitie, wel meer worden gesproken. Over dit dubium is echter al jaren getwist door Regering en Kamer, zonder dat één der partijen de juistheid van haar standpunt ten genoegen van de andere bewees. In zulke geval-len van hardnekkige tegenspraak lijkt het mij verstandig toe, dat de Regering nagaat niet uitsluitend of haar beleid op zich de toets der kritiek kan doorstaan, maar óók, of een tegemoetkoming aan de overgrote meerderheid der Kamer zou voeren tot versterking van onderlinge rechtvaardigheidsverhoudingen, dan wel tot onoverzienbare consequenties. Het aan deze problematiek verbonden menselijke leed is daartoe aanleiding te meer.”

De heer Van Dis merkte op, dat waar Indonesië eerst de directe diplomatieke betrekkingen met Nederland had verbroken en daarna ook de indirecte, waardoor de omstandigheden voor de spijt-optanten zoveel te meer precar zijn geworden, van de Regering verwacht had mogen worden, dat zij haar beleid aan de zoveel ernstiger omstan-digheden zou hebben aangepast.

De minister-president Prof. de Quay antwoordde o.a.:

„Het Kabinet moet de belangen afwegen, enerzijds die van de spijtoptanten en anderzijds die van de samenleving hier te lande. Ik meen overigens, dat het verschil tussen het te dezen gevoerde beleid en de wensen, uitgedrukt in de motie, niet zo groot is. Ofschoon de richtlijnen voor de toelating niet gewijzigd zijn, is een advies-commissie ingesteld, en worden de individuele gevallen overeenkomstig de voorstellen van „deze commissie welwillender gezien dan tevoren.”

Naar aanleiding van deze woorden van de minister-president vroeg de heer Burger in tweede termijn:

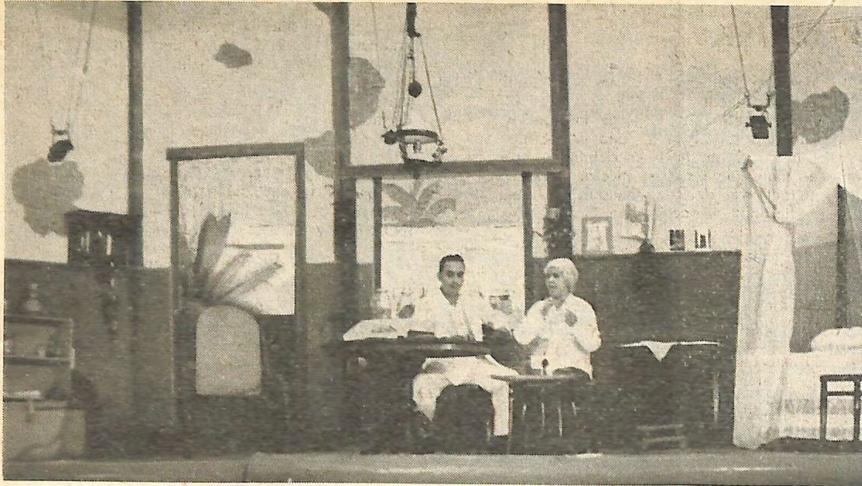
„De verschillen inzake de spijtoptanten, zo zegt de minister-president zijn niet groot. Waarom legt men dan moties naast zich neer, als die verschillen niet groot zijn? Daartoe is dan, naar het mij voorkomt, te minder reden.”

Wij — en velen met ons — zijn benieuwd wat de verdere behandeling bij Justitie voor onze spijtoptanten zal opleveren.

Televisie-forum over spijtoptanten.

Het spijtoptanten-probleem werd op 16 dezer door de N.C.R.V. opnieuw voor de t.v. behandeld, thans in de vorm van een gespreksforum onder voorzitterschap van Prof. Diepenhorst, waaraan deelnamen de ministers Beerman en Klompé, de Kamerleden Jkvr. Wittewaall van Stoetwegen, Schippers en het Nassi-Comité-lid Prof. Baudet. Wij zijn de heren Schippers en Baudet dankbaar voor de wijze, waarop zij de zaak der spijtoptanten tijdens dit forum hebben gediend. De vele ministeriële woorden hebben o.i. weinig bijgedragen tot een spoedige oplossing van het probleem. Met Faust zouden wij willen stellen: Der Worte sind genug gewechselt, lasst mich auch endlich Taten sehn!

Correspondentie over Nassi-aangelegenheden aan Tjalie Robinson persoonlijk wordt na kennisname doorgestuurd aan het Nassi-kantoor voor verdere behandeling. Voor nadere inlichtingen betreffende deze correspondentie wendde men zich dus tot Nassi, Antwerpschestraat 18, Scheveningen. Tel. 540042; Visum bureau 55898



Guus Becker als Leo en Mary Kühn als Moeder Asia

De Paria van Glodok

Ondanks diverse tekortkomingen (en een kniesoor die daar over valt) is de opvoering van „De Paria van Glodok” in de Haagse Dierentuin op zaterdag 14 oktober een éclatant succes geworden. Op de eerste plaats al door de goede opkomst van het publiek (een eivolle en enthousiaste zaal), dat wist niet veel te mogen verwachten van een pas beginnend amateur-gezelschap, maar voldoende zwakke plekjes had voor elk Indisch initiatief en in elk geval de tragiek van de paria in het begin van deze eeuw om een tocht naar de Dierentuin te maken (men kwam van Amsterdam, Utrecht, den Bosch en Tilburg!).

Maar zelfs voor de grootste sceptici is de opvoering een prettige verrassing geworden, want met beperkte geldmiddelen en beperkte talenten was toch door een enorm enthousiasme een bijzonder peil bereikt. De décors (Rogier Boon), voor een appel en een ei opgezet, schiepen nochtans échte sfeer. Het meeslepende en doorvoelde acteren van vooral Guus Becker (als Leo), Mary Kühn (als moeder Asia) en mevr. Kountul (Rooslien) in de hoofdrollen gaven het stuk zijn grote suggestieve kracht. In de (ietwat) kleinere rollen gaven v. Lommel (Daan), de Silvesters (Mr. Valkenburg en

Rudi), Edith Goldman (Mariam) en Desi Flohr (The Kwan Liang) uitstekende „support”. Regisseur Johnny Jacobs mag met genoegen op zijn harde werk terugzien. Alle medespelenden (ook figuranten) hebben al hun best gedaan.

Hoezeer het stuk — ondanks vele blijvende diensten — verouderd is, bleek overigens wel uit reacties uit de zaal. Ettelijke situaties, uitspraken en gedragingen, een halve eeuw geleden normaal, deden nu min of meer lachwekkend aan. Het stuk had gemakkelijk voor de volle honderd procent een draak kunnen worden maar begrip en eerlijk gevoel (zoals alleen Indo's voor een door en door Indisch drama kunnen opbrengen) hebben alles kunnen redden en tenslotte gezorgd voor een avond van geslaagde toneelkunst.

Overigens had deze „toneelavond” zo zijn eigen stijl. Door het hele stuk was de krontjong (waarmee ook geopend en gesloten werd) op een heel aparte en nochtans karakteristieke wijze vervlochten, waardoor het volledige programma aan steer won. Voor Europese opvattingen mocht het geheel dan merkwaardige combinaties brengen (toneel en muziek, toneel en „Drei Groschen Oper”) en zwierf af en toe gewaagd ergens tussen Bataviase Stadsschouwburg en Stamboul in, maar zowel spelers als publiek konden deze risico's aan, waren op elkaar ingesteld en brachten a.h.w. tesamen een geslaagde Indische avond — wat after all de opzet was.

Bijzonder veel appreciatie oogsten het Krontjong-gezelschap „De Nachtsirenen” met de begrepen en gewaardeerde zang van Leo Spel, Guus Becker en Mevr. Hettinga, en de pentjak-kembangans van De Vries en Thijssen. Bij het bal na zorgde de band van de Novelty Five voor dansmuziek die de gemiddelde leeftijd van het publiek goed lag. Twee dames waren ere-gasten: de dochter van Victor Ido, mevr. Elias en die onverwoestbare kampioene van het Indische toneel Oma Soesman, die met haar 84 jaar in haar element was alsof ze nog pas 24 was en met enthousiasme nog hele passages kon fluisteren of ze die pas gisteren had ingestudeerd!

Al met al een wonderlijke Indische avond, die zeker nog eens herhaald mag worden. Zou Den Haag niet eens een toneelgroepje kunnen vormen, dat onder leiding en met actieve medewerking van Oma Soesman wat op de planken kan brengen? Want dit moet toch nog even met verbazing geconstateerd worden: hoewel in Den Haag opgevoerd kwamen alle acteurs van buiten (Amsterdam, Utrecht, Den Bosch!). Ach Den Haag, oudste en grootste Indische gemeenschap van Nederland, waar blijft gij?

AFRIKA OVER TONG TONG

In de „Nederlandse Post”, uitgegeven in Kaapstad en „toegezonden aan alle Nederlanders, oud-Nederlanders en vrienden van Nederland in Afrika ten Zuiden van de Sahara”, troffen wij ondervolgend stukje aan, ons toegestuurd door Tong-Tong-abonnee prof. dr. E. Janssen:

Door de grote Indische jaarmarkt — de „Pasar Malam” — die in de afgelopen maand wederom in de Haagse Dierentuin is gehouden voor de honderd-duizenden Indische Nederlanders, werd uiteraard naast de organisatoren van dit feest, de vereniging Tong Tong, ook de redactie van het gelijknamige blad in het centrum van de belangstelling geplaatst. Het blad „Tong Tong” dat dezer dagen zijn eerste lustrum vierde, is een uiterst merkwaardig na-oorlogs verschijnsel in de Nederlandse journalistiek. Het blad, dat niet minder dan 11000 abonnee's heeft, is de enige spreekbuis van de, naar schatting, 350.000 Indische Nederlanders, die tegenwoordig in Nederland wonen.

Wij zeggen „naar schatting”, omdat de Nederlandse bevolkingsadministratie nergens in haar documenten aantekent of iemand, wat men in Zuid-Afrika „Kleurling” noemt, is.

Hoofdredacteur van Tong Tong (het woord duidt een Indische alarm-trom aan) is de literator Tjalie Robinson, die enige jaren geleden de Van der Hoogtprijs won. Tjalie is Indisch voor Charlie.

Het ideaal van de 50-jarige Tjalie Robinson is om de Indische Nederlanders als een cultuurgroep bijeen te houden en de belangstelling in Nederland op te wekken voor de bijdrage die zij aldus tot het Nederlands culturele leven kunnen maken. Hij is dus sterk tegen assimilatie gekant, maar wat hem het meest hoog zit is het gebrek aan belangstelling voor zijn mensen bij de meeste andere Nederlanders: „Voor de massa blijven ze vervelende doodvreeters. Ik zie er van komen dat Nederland pas wakker wordt als we al weg zijn. En dat zou zonde zijn.” Misschien heeft Tjalie wel gelijk met zijn non-assimilatie beleid. Immers mochten Nederland en Indonesië binnen afzienbare tijd weer tot elkaar kunnen komen, dan zien we verreweg de meeste Indische Nederlanders nog eens terugkeren naar het land waar ze zich thuis voelen en waar hun levensstijl nog steeds aan de orde van de dag is — spijtoptanten en al.

Wat niet wegneemt dat Nederland thans o.i. verplicht is voor de spijtoptanten te zorgen dit uit Indonesië weg willen, zoals ook Tong Tong bepleit.

Laat ons niet struikelen over een paar onnauwkeurigheidjes, maar vaststellen dat in het verre Zuid Afrika wel begrip en belangstelling bestaat voor het Tong-Tong-streven. Over het algemeen begrijpt men buiten Nederland (in alle Nederlandse „tjap”-gebieden, van Vlaanderen tot Bloemfontein tot de Tong-Tong-club in Australië tot het Tong-Tong Centre in Amerika) onze geest beter. Daar weet men heel goed dat het niet waar is, dat er „maar één Holland” is, maar sinds De Grote Ontdekkingsreizen tientallen Hollandjes, verspreid over de hele wereld.

En dat het liefhebben van die andere Hollandjes niet een minderwaardig „heimwee” is en dat „assimilatie” het enige geneesmiddel is voor die „volksvreemde ideeën”. Ah, het kolonialisme leeft niet ginds, het leeft HIER!

T. R.



„Goh” Dumas, de leider van de Nachtsirenen



De Atjeh-Tram

(Deel I)

De Atjehtram is een zuiver oorlogskind. Voor het grootste deel is zij aangelegd en jaren lang geëxploiteerd geworden in overwegend vijandig land onder omstandigheden die heel anders waren dan die waaronder elders werd gewerkt en waarvan degenen, die ze niet hebben meegemaakt, zich nauwelijks een voorstelling kunnen maken. Zij kan daardoor bogen op een bij uitstek interessante geschiedenis.

Maar ook uit technisch oogpunt biedt zij veel belangwekkends, want met haar 511 km lengte bij een spoorbreedte van 75 cm behoort zij ongetwijfeld tot de langste tramwegen. Bovendien is zij geheel op vrije baan gebouwd, en ziet zij er meer uit als een spoorweg dan een tramweg. Ook bevat zij een ca 30 km zware berglijn, met enige diepe ravijn-overgangen, die uitgevoerd zijn op een destijds nog niet in Indië toegepaste werkwijze, als bruggen op scharnier (slinger) en trestlepijlers, terwijl in de vlakke o.a. de overbrugging van de Koeala Simpang werd uitgevoerd als kraagliggerbrug. Na zware strijd viel op 24 januari 1874 de Kraton in onze handen bij de 2e Atjeh-expeditie. De sultan moest vluchten en stierf aan de cholera. Het beoogde contract kon daardoor niet worden gesloten en besloot men om zich in Groot Atjeh te vestigen en het sultanaat op zijde te zetten. Op 31 januari 1874 werd Groot-Atjeh tot Gouvernementsgebied geproclameerd. Het besluit om ons blijvend in Groot-Atjeh te vestigen bracht met zich, dat Kotaradja moest worden ingericht tot een militair- en bestuurscentrum, waartoe aldaar belangrijke bouwwerken moesten worden uitgevoerd. Alles wat hiervoor nodig was, als voor de verpleging van de troepen en werklieden, wier totaal ettelijke duizenden beliep, moest van overzee worden aangevoerd, omdat het land zelf niets opleverde. Hoewel er een stapelplaats was aangelegd aan de monding der Atjeh rivier, en het goederenvervoer naar Kotaradja per prauw geschiedde over de Atjeh-rivier, was er geen sprake van een veilige aanlegplaats voor de zeeprauwen of lichters, terwijl de Atjeh-rivier ook niet onder alle omstandigheden bruikbaar was.

Aan de eerstaanwezende genie-officier, de majoor Leers, komt de eer toe het plan te hebben opgesteld, om door middel van een spoorweg van 4 KM lengte van Kotaradja naar Olehleh, hierin te voorzien. In Olehleh lag een compagnie en men zou dan aldaar een zeehoofd bouwen. Generaal Pel bracht het voorstel over aan de Gouverneur-Generaal, die de 26 ste juni 1874 zijn goedkeuring daaraan hechtte. De spoorlijn Olehleh — Kotaradja was hiermede geboren en hieruit zou later de Atjehtram ontstaan.

Op 12 november 1876 kan de lijn over haar gehele lengte in exploitatie worden genomen, en de breedte der spoorlijn bedroeg toen 1.067 M, was aangelegd en in exploitatie bij de Genie en heeft onschatbare diensten bewezen, zowel aan de militaire troepen als later aan het civiele bestuur.

Intussen waren de krijgsverrichtingen met goed gevolg voortgezet en begonnen wij de toestand in het bezette gebied van Groot-Atjeh meester te worden. Bij een bezoek van de Gouverneur-Generaal in Maart 1877 maakte e.e.a. zo'n goede indruk op hem, dat het hem toeleek dat de tijd van een agressieve politiek voorbij leek en dat nu een van verzoening daarvoor in de plaats kon komen, temeer daar de bevolking een zekere toenadering begon te vertonen. Al spoedig zou blijken dat zulks op een vergissing beruiste. Een inval in juni 1878 in het bezette gebied noopte weer tot aanvallend optreden.

De Gouverneur van Atjeh, aan wien deze taak ten deel viel, was generaal Karel van der Heyden, door de Atjehers genoemd de „eenogige generaal“, een man waarvoor zij het diepste ontzag hadden. Van der Heyden kweet zich schitterend van zijn taak, en einde 1879 was alle verzet gebroken. Het bezette gebied werd uitgebreid tot voorbij Indrapoeri (Glé Kambing), gelegen aan de Atjeh rivier op ca. 23 KM van Kotaradja. Groot-Atjeh kon worden beschouwd als onderworpen, en in 1880 viel er geen schot! De goedgezinde bevolking wist zich beschermd.

Dit eiste echter een sterke bezetting verdeeld over een groot aantal posten. In januari 1880 werd door de Kapitein der Genie W. Cool een plan opgesteld, waarin om de gewijzigde dislocatie der troepenmacht in Groot-Atjeh met minder troepen te kunnen doen geschieden, de spoorweg Olehleh-Kotaradja zou worden doorgetrokken tot Glé Kambing, een traject dat ca 23 km lang zou zijn, waarin geen belangrijke kunstwerken in zouden voorkomen. Dit drong des te meer daar de weg Kotaradja-Glé Kambing zich in allerbedroevenste staat bevond en geheel opnieuw verhard moest worden, wat ook aanzienlijk zou kosten.

Generaal van der Heyden bracht het voorstel aan de Indische Regering over, doch had er geen succes mede. Hoe het ook zij, ware de lijn dadelijk doorgetrokken, toen hij daarom vroeg, dan zou de Atjehoorlog heel anders zijn verlopen! Wij zouden ons dan nooit in 1885 hebben teruggetrokken in de geconcentreerde lijn en ons jaren achtereen daarin smadelijk hebben opgesloten.

De rust onder het krachtige bestuur van Generaal van der Heyden, deed bij G. G. van Lansberge opnieuw de gedachte opkomen, dat het nu tijd werd voor de invoering van het burgerlijke bestuur. In maart 1881 werd de generaal van zijn functie ontheven — naar de Atjehse opvatting betekende dit „verbaning“ — en volgde hem op de gewezen Resident van Palembang Pruijs van der Hoeven, in de functie van Gouverneur van Atjeh.

Hierbij werd gebroken met het beproefde oude stelsel om het civiel bestuur in handen te leggen van de militaire bevelhebber totdat de toestanden geheel normaal waren, wat op dat ogenblik geenzins het geval was, daar ons gezag nog uitsluitend steunde op onze militairen. De invoering van het burgerlijk bestuur bracht mede, dat de spoorweg Olehleh — Kotaradja ook onder burgerlijk bestuur kwam, hetgeen met ingang van 1 januari 1882 plaats vond. Tevens werd uitvoering gegeven om het nu tramweg genoemde traject door te trekken tot Glé Kambing, waarbij tevens werd bepaald dat de spoorwijdte slechts 75 cm zou bedragen in plaats van 1.067 M, zulk i.v.m. de colonneweg, die maar 6 M breed was en dus een vrij gedeelte van 3.45 M zou overlaten. Het baanvak Olehleh-Kotaradja zou dan ook op 75 cm gebracht worden.

De eigenlijke aanleg ging veel minder vlot dan het ter beschikking komen van het rollend materiaal als gevolg van de politieke toestand, en het

duurde tot de tweede helft van 1883 voor met de aanleg kon worden begonnen. Wegens verschil van inzicht was intussen in Maart 1883 Pruijs van der Hoeven afgetreden, en werd opgevolgd door Lagging Tobias. Deze vond de toestand in Atjeh hopeloos verslechterd, en hoewel de Landvoogd het hoog wenselijk achtte dat de tram werd doorgetrokken tot Glé Kambing, dorst men dit toch niet aan en werd besloten te gaan tot Anagaloeng ca 10 km dichter bij Kotaradja.

In maart 1884 kwam de Gouverneur-Generaal van Rees opnieuw op bezoek. Hij vond de toestand dusdanig onrustig, dat hij opdracht gaf niet verder te gaan met het doortrekken dan tot Lambaroo, dat slechts 8 km van Kotaradja ligt. Dit baanvak kwam 1 augustus 1884 in exploitatie, en tevens was nu de spoorwijdte Olehleh-Kotaradja teruggebracht op 75 cm, en heette de lijn nu: Staatsstoomtramweg in Atjeh, of kortweg: de Atjehtram.

Steeds groter werden de moeilijkheden om ons in het gebied Groot-Atjeh te handhaven en in de geheime zitting van 16 en 17 juni 1884 werd door de Staten-Generaal toestemming gegeven om het bezette gebied prijs te geven en ons terug te trekken op Kotaradja, dat door een gesloten postenketen zou worden omgeven, terwijl de kunststaatsjes zouden worden geblokkeerd. De „geconcentreerde lijn“ was geboren, en het civiele bestuur kwam weer in handen van de militairen. Een ceintuurbaan liep langs deze postenlinie en werd door drie straalbanen verbonden met Kotaradja, nl. de lijn Kotaradja — Lambaroo, de lijn Ketapang Doewa en Lamjong beiden met Kotaradja verbonden, terwijl die van Lamjong nog een zijtak had naar Pakan Kroeng Tjoet.

Het Militair Hospitaal te Pantai Perak was met een zijlijnje verbonden met de straalbaan naar Lamjong. Alle zieken en gewonden konden dus per trein naar het Hospitaal worden geëvacueerd, terwijl men ook verbinding had met Olehleh. Een vrije, geheel opengekapte strook van 1000 meter omgaf de gehele lijn. De troepenmacht bedroeg ca. 5000 man, of nagenoeg een zesde gedeelte van het gehele Indische leger!

In Indrapoeri, dat zo lang door ons bezet was geweest, werd T. Mochamed Dawoet een zoon van de laatste sultan, meerderjarig verklaard en tot sultan uitgeroepen, en daarmee had het verzet een officieel hoofd gekregen. Het moreel der troepen zakte zienderogen, desertiërs kwamen bijna ledereen dag voor, de gezondheidstoestand was slecht, dank zij de beri-beri, die hevige woedde. De tram- en telefoonlijnen waren het geliefkoosde doel der verzetsleiden. Als voorbeeld moge dienen dat in 1889 meer dan 51 km telefoondraad verloren ging! Een gedeserteerde artillerist leerde de Atjehers om door granaatmijnen de tramlijn te vernielen. Men gebruikte toen pantserwagens die men liet vooraf gaan door een losse locomotief. In de avond van 28 september 1889 werd de brug tussen het blokhus Lamara en de post Lampeneeroet in brand gestoken en een der landhoofden door een granaatmijn vernield. De herstelling moest geschieden onder dekking van maar liefst twee bataljons infanterie en een batterij bergartillerie. Het baanvak Lamreng Lambaroo had dusdanig te lijden van de vernielingen, dat in oktober 1889 het werd opgebroken. In plaats daarvan kwam de straalbaan Lamreng — Bringin.

J.C.H.

(wordt vervolgd)



Door kwaadwilligen uitgevoerde spoorvernieling



„Ik kwam uit het Morgenland”

(XVIII) AVONTUREN OP DE FIETS
DE AVONDJES IN „CONCORDIA”

Een goed schoolrapport of (waarschijnlijk) de mildheid van mijn ouders schonk mij rondom mijn twaalfde jaar een fiets, en daarmee begon een nieuwe fase in mijn leven. Mijn wereld vergrootte zich; een fiets betekende een ongedroomde onafhankelijkheid. Ik behoefte me 's middags niet meer van de Citadel naar school terug te haasten in de (meestal ijdele) hoop Marietje daar nog in onze deeleman op mij wachtende te vinden. 's Ochtends kon ik thuis tot de laatste minuut toe treuzelen: mijn fiets bracht me in weinig minuten naar de Willemslaan, waar ik bezweet en buiten adem aangejakkerd kwam juist op het ogenblik dat de schoolbel luidde. En welk een manlijk geval van zelfbewustzijn gaf het je niet, je „karretje” bij honderde andere neer te kwakken en het na schooltijd weer stoeiend, duwend, lachend uit de hoop te ontwarren! Mijn fiets had me ineens in een gans andere klasse geplaatst: nu pas telde ik voor vol.

Ik begon er mee, Batavia te verkennen. De Benedenstad, waar ik tevoren eigenlijk nooit kwam: Glodok en Pantjoran, Klentang, Pasar Ikan met z'n grote prauwen uit de hele archipel. De Jacatraweg en verder langs het Antjok kanaal naar Tandjong Priok, om daar de „zoekastelen” uit Holland te zien liggen. Op zondagen gingen we met een hele bende in zee baden bij „Petit Trouville”, allemaal vrije, luidruchtige en overmoedige ruiters van het stalen ros. Op zaterdagavonden zwemden we uit naar de sociëteit „Concordia”, waar de grote mensen dansten of aan tafeltjes zaten te luisteren naar het openluchtconcert van de militaire kapel onder majoor Gerhards (schrijf ik de naam goed?); we smeten onze fietsen tegen een boom aan (fiets-slotten bestonden nog niet, maar fietsen werden ook nog niet gegapt), drongen clandestien binnen, door over het hek te springen, baanden ons een haastige weg tussen de volwassenen door en klauterden in de oude waringin die met zijn machtige kroon de muziektenk en de halve dansvloer overweldde. Eenmaal daar boven, voelden we ons veilig: de mandoor en zijn met dranken rondgaande djongossen zouden ons niet verraden. Schrijlings gezeten op een zware tak, grotendeels aan het oog onttrokken door het duister tussen het dichte loof, loerden we gemuseerd naar onze ouders die wat verderop met kennissen aan een tafeltje zaten en ons thuis in bed waanden. Eén van ons waagde het er op, ijsjes te gaan halen, en al likkend genoten wij van Carmen en Cavalleria Rusticana, van „De Karavaan trekt voorbij” en „Venetiaanse gondelnacht”. Om, wanneer we het einde van het concert voelden naderen, met bekwame spoed weer onze biezen te pakken.

Wij waren allang weer thuis en lagen achter de klamboe in een bedriegelijk gefingerde slaap terwijl de laatste rijtuigen daar bij „Concordia” zich nog een doortocht trachtten te banen tussen de naar voren dringende, op klanten azende sado's en ebros.

Ik zie me nog, het hoofd diep over het stuur gebogen, voortjagen langs het geasfalteerde fietspad rondom het Koningsplein, dat overschaduwd was door tamarinde- en regenbomen. Een zoete avondwind streek om mijn bezwete slapen. Onder mijn gonsden twee dubbespaakte glinsterwielen; mijn acytheleenlantaren wierp een vloed van licht voor me

uit, waarin nu en dan, kort en ongrijpbaar, een nachtvlinder dwarrelde. Het was als vliegen, los van de aarde.

Op een kwade dag vloog mijn lantaarn in brand, en mijn moeder, die mijn kleren reeds in vlammen, mijn gelaat en handen deerlijk geschroeid zag, verbood voor de toekomst „dat gevaarlijke goedje” en degradeerde mij tot de pariastrand van een kaarslantaren: een mager flikkerend schijnsel dat slechts het medelijden en de vriendelijke spotlust van mijn makkers kon opwekken. De vernedering was te diep dan dat ik ze zou kunnen aanvaarden, en voor de tweede maal in mijn leven (zie hoofdstuk VIII, „De Schaduw van het Gevang”) stak ik mij in schulden: bij mijn vaste Javaanse fietsen-reparateur op Pasar Tanah Abang kocht ik acytheleen „op de pof”. Ik betaalde m'n schuld zo goed mogelijk af met m'n wekelijks zakgeld, maar ik „haalde” het niet, en mijn crediteur begon te zuchten en weigerde verdere leverantie. Ik bracht slapeloze nachten door; tenslotte barstte de bom thuis, en ik kreeg weer veel te horen over mijn onverbeterlijke lichtzinnigheid. Het kon me alles niets schelen; ik moest acytheleen hebben, ten koste van wát ook; een kaarslantaren was onverenigbaar met mijn eer. Toen mijn goede moeder dat eindelijk had ingezien en, na veel preken harerzijds en tranen mijnerzijds, zwichtte zij. Ik was weer volwaardig.

Kapitein Pourchez, een infanterie-officier met een jeugdijg hart, trok zich destijds het lot van opgroeiende jongens-met-een-fiets aan: hij commandeerde ons op zondagochtenden klokslag zeven voor zijn woning aan het Waterlooplein en trok er met ons op uit. We gingen zwemmen in het militaire openluchtbad in de kazerne te Meester-

Cornelis (of heette het daar nog Kramat?), of we maakten tochten in de omgeving van Batavia; hoe verkwikkend was het uitblazen in een schaduwrijke kampong: de loerah liet jonge klappers voor ons plukken, en de tani die ze bracht kapte ze met een paar welgemikte slagen van zijn golok voor ons open; als de heerlijke koele „melk” naar boven geborrelt kwam, zetten we zo'n ganse groene noot aan de mond en lieten hem leegklokken in de keel; daarna lepelden we er nog het dunne, gelei-achtig zachte vruchtvlies uit.

Onder leiding van „onze” kapitein Jourchez leverden we veldslagen op het oude Chinese kerkhof bij de Jacatra-weg — wel zeer oneerbiedig tegenover de doden, als ik het nu bedenkt. Of ze onze aanvalskreten gehoord hebben wanneer wij stormenderhand zo'n taai verdedigde grafheuvel (elk ervan een natuurlijk fort) veroverden? O, ik voelde hun aanwezigheid heel goed, in dat spookachtig stille en hete Indische middaguur, terwijl heinde en verre niemand te zien was; het zwiwend mede-weten dier duizenden Chinese doden maakte het avontuur nog vreemder en opwindender.

Het Circus Harmston kwam naar Batavia; wij trokken er in een opgetogen zwerm heen en verloren prompt en collectief onze jongensharten aan de zusjes koorddanseresjes Fanny en Jenny Harmston. Was ons zakgeld op, dan gluurden we door de spleten van de op het Koningsplein opgeslagen tent naar de kooien met tijgers, leeuwen en beren en hoopten een glimp van onze aangebedenen op te vangen. Als bekroning van z'n bezoek aan Java's hoofdstad liet het circus een ballon opstijgen — een op zichzelf reeds sensationeel gebeuren, dat adembenemend werd toen uit de mand van die ballon een Japanse jongen aan een parachute de diepte in sprong. Hij zweefde, over de gasfabriek heen, langzaam omlaag in de richting van de Benedenstad. Wij op onze fietsen er achteraan. Iedereen was dol van opwinding. „Je zult zien, hij komt nog in de visvijvers terecht!” riepen wij. Maar de kleine Japanner bereikte ergens bij Kalimati veilig de begane grond, haakte z'n parachute los en zorgde dat hij weg kwam voor hij door de menigte van louter geestdrift onder de voet gelopen werd.

In die dagen beleefden wij het ook, dat er voor de eerste maal een vliegtuig boven de daken van Batavia snorde. Elders op Java, ik weet niet meer waar, had de later als acteur zo beroemd geworden Hendrik Brondgeest („Dolle Hans”), toen nog officier bij het K.N.I.L., het al eens geprobeerd, maar hij was niet „los” gekomen en dankte aan die mislukte poging de zich onvermijdelijk opdringende bijnaam „grondbeest”. Nu zou een zekere Küller (een Duitser?) het gewaagde stuk ondernemen.

Een flink deel van het Koningsplein werd met een hoge bamboepaggen omheind. Entrée: een rijksdaalder. Dat was veel geld en mijn vader troostte mij met de volgende filosofie: „Kijk eens, jongen hij vliegt, of hij vliegt niet. Vliegt hij, dan zie je

(Lees verder pag. 10)



Vier grote figuren rondom Napoleon winnen met hunne dames (tweede van rechts is Marietje) de eerste prijs met een menuet in „Concordia” (17 november 1913, ter gelegenheid van de Onafhankelijkheidsfeesten) te Batavia.

RAAR MAAR WAAR

Oom, de doekoer.

Hij was een doodgewone Sinjo; een kleine Boeng was zijn pangkat betreft, maar een grote Kei op het gebied van Primbons en aanverwante onderwerpen. Door zijn grote kennis van de Primbons en andere Javaansche tellingen voor de berekening van de goede en slechte dagen om te verhuizen, de goede en slechte tijdstippen om te planten, om verloren voorwerpen op te sporen, enz. was hij in de kring waar hij werkzaam was en ook daar buiten bekend als de „Doekoer”. Door collega's, ondergeschikten en kennissen werd hij „Oom” genoemd.

Voor de jacht beschikte hij over een speciale Primbon, die hij jarenlang aan de praktijk heeft getoetst en opgetekend in zijn „Boekoe-pienter”. Hierin waren tal van aanwijzingen te vinden met betrekking tot de jacht, zoals: de goede en slechte dagen, de uren, waarin men grote kans heeft op buit; de ligging van het jachtterrein (Oost, West, Noord of Zuid); de aard van dat terrein (vlak, heuvelachtig, moerassig, nabij een rivier, enz.), het geslacht van het dier, dat men eventueel zou neerleggen en nog vele voor een jager zeer belangrijke dingen. Dat alles heeft hij met groot geduld en ijver moeizaam opgetekend en — waar nodig — met schetsjes verduidelijkt; alles naar eigen ervaringen.

Voor elke jacht was hij te vinden, voor zo ver zijn dienst dat toeliet. Viel er een schot, dan noteerde hij het tijdstip, waarop dat schot gevallen was om later te informeren: waar geschoten werd, in welke richting, was het schot dodelijk of was het dier alleen maar gewond en daarna wegge- lopen; was de buit een mannetje of wijfje en diverse andere dingen, die voor hem van belang waren. Daarna nam hij het terrein, waarop geschoten werd, goed in zich op.

Thuisgekomen „reconstrueerde” hij de genoteerde gevallen en tekende alles op in zijn Boekoe-pienter, eventueel met bijvoeging van zijn conclusies. Oom beschikte over twee jachtgeweren: een dubbelloops Sauer haangeweer caliber 12 en een Mauser-6 mm, 5 schoten repetete. Dit laatste had hij voorzien van een zelfgemaakte knaldepmer, vervaardigd van een leeg Ovomaltineblikje. Hij schoot met Long-Rifle Super-X patronen. De knal werd door de depmer gereduceerd tot zachter dan die van een windbuis.

Het liefst ging hij „Posterer” met zijn tjies. Was Oom dan een scherpschutter, dat hij met een 6 mm op jacht ging? Neen, helemaal niet. Op de schijf was hij een matige schutter en dan nog met „steun”, maar op jacht wist hij een goed gebruik te maken van zijn fameuze „Primbon oentoeke memboeroe binatang” en daardoor was hij zeker van zijn schot.

„Kaloeek soedah nasibnja, moesti dapat” zei hij dikwijls.

Je moet bij hem niet komen met het woord „scherpschutter”.

„Scherpschutter op jacht? Bestaat niet. Als scherpschutter op de schijf, een dood ding, boleh djadi. Maar op levende wezens, neen! Tjoba, gestel je bent op de drijf en je ziet op 50 meter een tjeleng in volle ren. Je pakt je Mauser legt aan en schiet. Flarrrr! Mampoess... Kopschot! Denk je dan, dat je een scherpschutter bent?... Tida njo, tida. Waarom een andere keer je gaat posteren. Komt een sloeber op 5 meter. Je legt aan met je donderbus caliber 12 met 9 lopers.

(Advertentie)



Je trekt af. Bledoenngang... Hij smeert niet Kenà of loepoet, ik weet niet, maar in elk geval niet op de plaats rust. Hoe kom dat...? Beloom temponja, njo. Het is nog niet de tijd voor dat beest om dood te gaan.

Maar voor dat varken op 50 meter wel, daarom dia mampoes. Nasib. Scherpschutter? Tai-koet-jing”. Aldus zijn commentaar. Enkele sterke staaltjes van Oom's kunnen volgen hier onder.

We hebben twee soorten Indische jagers: de zuiver technische en de „bijgelovige” (over de onwidelijke jagers spreken wij natuurlijk niet!). De „zuiver technische” jager beoefent de jacht uiteraard als Geluk (zie: Ortega y Gasset: „Het geluk van het jagen”), maar dan verder uiterst exact: met een grondige kennis van de natuur en een perfecte kennis van vuurwapens.

Maar Indië kent ook de „bijgelovige jager”, zoals dat Westers genoemd wordt. Alleen wie veel gejaagd heeft of met jagers omgegaan, weet dat er op de jacht veel „wonderen” gebeuren, die schouderophalend als „toeval”, „pech”, „ongelooflijk geluk” opzij geschoven (kunnen) worden, maar door anderen beschouwd en onderzocht worden als een bovennatuurlijk gebeuren, waarin toch wel systeem te vinden is. Waar of niet waar, het blijft aan typisch aspect van de Indische jacht en we vinden het leuk, er in Tong-Tong van te kunnen vertellen.

T. R.

De slechte richting

Vier jagers, waaronder Oom, hadden elk 3 dagen verlof gevraagd en gekregen, namelijk Maandag, Dinsdag en Woensdag. Afgesproken werd, dat men Zaterdag na afloop dienst zou vertrekken. De jachtplaats: de dessa Koeripan, in de buurt van Soekapoera, ten Zuiden van Probolinggo. Men vertrok omstreeks 2 uur nm in twee HD's met zijspan van uit Soerabaja. In Bangil werd even gestopt voor een koppi-es. Op eens zei Oom: „Wah, ik heb vergeten toen op de kalender te kijken. Wij hebben eigenlijk op een andere dag verlof moeten vragen, want we gaan nu in de verkeerde richting. Morgen is Zondag-Wagè en volgens mijn „itoengan” moeten we naar het Noorden op vlak terrein jagen. Nu gaan we naar het Zuiden, de bergen op, dat betekent: „Kos-song”. (Leeg, geen buit).

„Nonsens!” zei een van de jagers. „Massa, wij met rtervieren en vier dagen voor de boeg, massa we schieten niks?”

„Pertjaja tidaknja, terserah” zei Oom (Geloof het of geloof het niet, dat ligt geheel aan jezelf). Oom kreeg gelijk. Zaterdag-avond ging men posteren: resultaat nihil. Zondag-ogloeroer, ook niets. Zondag-avond weer posteren, weer niets. En zo verging het ook de volgende dagen. Woensdag-ochtend werd de terugreis aanvaard.

Vier jagers, ruim 5 dagen op jacht en toch geen schot gelost. Geloof je? „Een volgende keer beter” zei Oom.

De goede richting

De volgende keer. Dezelfde jagers vertrokken op een zaterdag na afloop dienst naar dezelfde jachtplaats ten Zuiden van Probolinggo. Deze keer niet met verlof. De bedoeling was om Zaterdag-avond te posteren en Zondag-ochtend vroeg naar huis. Vooral héél vroeg, want Zondag was er motor-race in Soerabaja en daar wilden de drie andere jagers naar kijken.

Vóór het vertrek uit Soerabaja zei Oom: „Vana-vond is malam Minggoe-Paing, dat is Zuid. Wij gaan nu naar het Zuiden. Banjak-veel redjeki deze keer. Tussen 6 en 7 uur; een mannetje”. Inderdaad. Zes uur 55 minuten een schot van een der jagers. Resultaat: een bakbeest van een zwijn (mannetje), waarmee vier flinke dragers heel veel moeite hadden om die te pikollen. Het bleef bij dat ene varken. Na zeven uur viel er geen schot meer.

HONDSDOLHEID EN KAMPRETS

Hoeveel oud-Indischgasten hebben zich niet het hoofd gebroken over de vraag, hoe hondsdelheid toch zou kunnen ontstaan. Het enige antwoord is altijd geweest: door de beet van een dolle hond. Maar hoe de eerste hond dol werd? Een inheems geloof meent: „Door het eten van het cadaver van een slang”.

Hoe dan ook: eerst nu schijnt het raadsel opgelost te worden. In „Time” van 29 september staat er een heel artikel over. Nadat eerst hondsdelheid was geconstateerd bij iemand die door een vlermuis gebeten was, en later bij iemand die persé niet door een hond en ook niet door een vlermuis gebeten was, maar wel door vlermuizen omgegaan was, werd in een aantal vlermuizen-spelonken een uitgebreid onderzoek ingesteld.

De resultaten waren ontstellend. Niet alleen bleek bij de vlermuizen hondsdelheid welig te tieren, maar zelfs excrementen, de grond in de spelonk, bleken zwaar geïnfecteerd te zijn. Alle in de grot gebrachte proefdieren kregen zonder uitzondering hondsdelheid! De wetenschap komt niet gauw tot een uitspraak en de experimenten gaan nog steeds door, maar het lijkt nu heel waarschijnlijk dat menige arme kamponggladakker, schuilend onder een emper, en ge-„djiprat” door Mas Kampret, dol geworden is. En de rillingen lopen ons over de rug als we denken aan menige kampret, die door ons schooljongens in een lucifersdoosje meegenomen was naar school, „zo maar voor de lol” en later weer losgelaten. Het had ons het leven kunnen kosten!

Wat we ons alleen in verbazing afvragen is dit: waarom heeft men in het zo onderzoekingslustige oude Indië, waar zo menig raadsel door privé speurwerk is opgelost, nooit iets achter de kampret gezocht? Of is het wel gebeurd, maar nooit serieus onderzocht?

„SAFAFOENJASALAH?”

Hadji Said al Gafar was op 'n avond met enkele kornuiten gaan vissen, in de buurt van 'n riviermond waar nogal wat krokodillen zaten.

Het was 'n prachtige maanavond, met 'n tropisch lichte sterrenhemel. Zoetjes deinde en klotste het prauwtje heen en weer, op 'n spiegelsgladde zee. De mannen zaten bijeengehurkt op 't achterdek bij het zwakke schijnsel van 'n pelita, en af en toe viel 'n gedempt woord.

Opéens — een geweldige klap op 't water, en nóg een. Bij de derde klap kanteelde het vaartuigje, en alles en iedereen raakte te water. Consternatie! Gelukkig had de prauw alleen maar wat water geschept, en konden de danig geschrokken mannen weer één voor één aan boord klimmen. Commentaar van de heftig gesticulerende Hadji Said: „Gaffalfeogang — Felitamati — Safafoenjasalag? — Twanallahfoenjasalag!”

GABOEL

De terugreis werd bepaald op de volgende ochtend 4 uur. Oom zei daarvan niets. Hij zat over iets na te denken of iets te berekenen, want hij telde dat „iets” op zijn vingers uit.

De volgende ochtend omstreeks 4 uur werd het varken in een zijspan geladen en was men gereed om te vertrekken.

„Wah even” zei Oom, „niet eerst vertrekken. Straks maar om 6 uur. Biar slamet. Dit is een slechte tijd om te vertrekken”.

Protest van de andere jagers. „Als we om 6 uur vertrekken komen we te laat voor de motor-race!” „Nou, zoals je wil, maar voorzichtig rijen, ja. Djangan sampe masoek djoerang!” „Oké, djangan takoet”.

De motoren werden gestart en men vertrok. Maar nauwelijks een 100 meter verder brak de veer van de zijspan, waarin het varken was geladen.

Wat nu?

„Soedahlah, bind die gebroken veer maar vast met kawat en dan wachten tot 6 uur” zei Oom. Aldus geschiedde. Om 6 uur opnieuw gestart en... in één ruk de plusminus 120 kilometer slamet tot thuis, maar te laat voor de motor-race.

Volgens vertellen woog het zwijn ruim 180 kilo schoon aan de haak. Geloof je?

Waardering uit het buitenland

Wij krijgen nogal eens krantenknipsels toegestuurd uit Amerika, waarbij het ons opvalt, dat er met zoveel waardering gesproken wordt over onze meisjes en jongens uit het voormalig Nederlands Indië en men zoveel belangstelling weet op te brengen voor het leven daar — dus niet vergeten.

We laten hier een vertaling volgen van zo'n krantenknipsel.

ONZE BEVOORRECHTE LEERLING

door Mrs. Jeanette Marlin

Vertegenwoordigster van Clay News.

De derde klasse van de Clay School verheugt zich over een nieuwe leerling, die uit Indonesië komt. Ricky Schrijn en zijn familie kwamen deze zomer te Topeka, gesponsord door de Crestview Methodist Church.

De familie is in Nederlandse Koloniale dienst geweest gedurende vijf generaties. Ricky spreekt Indonesisch en Nederlands en leert zeer snel Amerikaans. Hij doet erg enthousiast mee met alle activiteiten van de derde klas, vanaf zang tot base ball. „Shoo fly, don't bother me" is zijn lievelingsliedje.

De kinderen van de klas stellen veel belang in Ricky's vorderingen in lezen en schrijven.

Een van de groep merkte op, nadat ze op de kaart Ricky's reizen hadden nagegaan: „Die jongen is ook overal geweest".

* * *

In onderstaande advertentie uit een Amerikaanse krant werd een brief gepubliceerd van een bijzonder tevreden klant. Ronnie Burger over wie met zoveel waardering wordt geschreven is een Indische jongen.

READ

What Our Customers Say About Our Service

April 15, 1961

Newcomer
1221 W Main St
Waynesboro, Virginia

Dear Mr Newcomer,

I would like to express my gratitude for the manner in which my car was serviced april 13, 1961. I have had my car serviced at a great many places but I feel that your service department is the best.

As I told the service manager: — Ronnie Burger, the mechanic who worked on my car is not a mechanic but a true craftsman.

It is always a pleasure to do business with a concern such as yours. Even though I am now living out of Virginia, I was treated as though I have been a Newcomer customer for 10 years. Please thank everyone who had a part in the servicing of my car.

Yours truly,

Name furnished upon request
Baltimore 27, Md

**Bring Us Your Car
Now For a Spring
Tune Up**

NEWCOMER

PONTIAC - CADILLAC - OLDSMOBILE
TEMPER - F-85

221 W. MAIN ST. DLR. LIC. 14 DIAL WH 2-8249

Lit S. Rhodesia (Salisbury) kregen wij een krantenknipsel, waarin de waardering werd uitgesproken over de Blue Diamonds.

We laten hier de korte inhoud van dit artikel volgen.

Eindelijk is werkelijk talent uit de drommen populaire zangers naar voren gekomen. De nieuwe grammofoonplaat van de Blue Diamonds (these two Coulored Singers) „Till We Meet Again" (Philips PSK 3121) schijnt als een bakken over de zee van de onlangs uitgekomen populaire platen.

De vocale en instrumentale arrangementen zijn dusdanig samengesteld, dat zij de tieners zowel als de ouderen kunnen bekoren. Er is zorgvuldig vermeden middelmatige liedjes te nemen, maar er is een selectie gemaakt uit oudere, nog altijd gangbare songs. Kortom een goede plaat.

120

JAAR LANG HEEFT ONZE ZAAK UITSLUITEND HORLOGES VAN BETERE KWALITEIT GELEVERD. WIJ HANDHAVEN DIT PRINCIPE EN VOORKOMEN HIERDOOR TELEURGESTELDE KLANTEN.

Jos van Arcken

Horloges anno 1841
EEN ZAAK VAN
VERTTOUWEN

L. v. Meerderevoort 520 - Den Haag
Tel. 33641
DJL. SEGARA 11 - DJAKARTA

NIEUW GUINEA

Nationaliteitsonderzoek en aanvraag naturalisatie

On bereikte een noodkreet van iemand in Merauke om hem te helpen aan gegevens waarmee hij zijn Nederlandschap kan bewijzen.

Nu zijn wij als Redactie van een Tijdschrift op zulke zaken natuurlijk niet ingesteld. Het spreekt vanzelf, dat wij de ongerustheid begrijpen van degenen die daar in de rimboe zich verstoken voelen van alle contact met de bronnen waar zij uit moeten putten, altijd aangewezen op hulp van anderen. Toch wijzen wij er met nadruk op dat de door velen gevolgde weg, nl. verzoeken aan broers, zusters, andere familieleden of allerlei verenigingen enz. om hen te helpen, verkeerd is en de zaak slechts kan ophouden. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Directoraat Generaal Nieuw Guinea, Plein 1, den Haag, met wie wij deze aangelegenheid bespraken, geeft met klem de raad, om alle verzoeken om nationaliteitsonderzoek (dus

ter vaststelling van het Nederlandschap) en evt. verzoeken tot naturalisatie als het Nederlandschap onverhoopt niet kan worden aangetoond, altijd in te dienen bij de autoriteiten in Nieuw Guinea. Deze weten precies op welke wijze de zaak aanhangig moet worden gemaakt en zullen zich zo nodig wenden tot genoemd Ministerie. Via alle genoemde omwegen van familieleden e.d. komt de zaak toch weer op dit Ministerie terecht en dan heeft men intussen (vaak kostbare) tijd verspild.

Wil ieder in Nieuw Guinea die dit leest, dit doorgeven aan belanghebbenden? Ook zij die zo'n bewijs van Nederlandschap nog niet direct nodig hebben doen er goed aan de vaststelling van hun Nederlandse nationaliteit zeker te stellen, opdat zij straks geen moeilijkheden ondervinden.



Hoezeer onze wakkere waakzame Indische groepen — waar ook ter wereld — actief blijven, bewijst bovenstaande foto van een uitvoering in Curaçao. Niet alleen houdt men de onderlinge banden sterk (en helpt men zodoende de zwakke broeders), maar men verschaft de burgerij van „het nieuwe vaderland" originele ontspanning en licht een tipje op van de sluier over zoveel onbekende maar mooie waarden van de Indonesische cultuur. Hoe vreemd: de uitgestotenen uit het moederland doen meer voor de aandacht over Indonesië dan de Indonesiërs zelf! Kijk naar het kwade nooit om, ontdek en ontwikkel het goede. Daar zal opnieuw veel goeds van komen.

Vervolg van pag. 7: AVONTUREN OP DE FIETS

dat vanzelf wel. Vliegt hij niet, dan is die riks weggelooi." Zo stond ik dan met een paar makertjes, gelijk ik buiten de pagger verbanen, vol hooggestemde verwachtingen aan de rand van het Koningsplein, waar zich een honderdduizendkop-pige menigte Javanen verzameld had. Een oude hadji, met tulband en sikje, deelde een eerbiedig gehoor mee dat Allah aan de vogels vleugels had geschonken, aan de vis vinnen en aan de mens benen om zich voort te bewegen. Nimmer zou een mens zich vliegend van deze aarde verheffen waaraan hij nu eenmaal gekluisterd was en waarin hij, als zijn tijd kwam, op Allah's Wil terugkeerde. Ik voerde aan dat er in de Negeri Belanda toch heus al gevlogen werd; dat ik er foto's van had gezien. De man met z'n grijze sikje schudde medelijdend het hoofd, en allen begrepen dit gebaar: ik was nog jong en sprak dus boud; mijn woorden waren nog niet in wijsheid en levenslange ervaring gedrenkt als de zijne. Hij had Mekka en het graf van de Profeet gezien. En toen ineens steeg van achter de bamboepaggeer een scherp ronken op. Door de lange rijen neergehurkten ging een zucht van verrassing. Van zijn eerste ont-hutsheid bekomen, haalde de oude minachtend de schouders op. „Paké mäsien!" Met een ma-chine konden die Hollanders alles; dat wist hij ook wel. Maar met een machine vliegen... was dat dan soms vliegen? Hij had gedacht: zó, met de armen.

Onder ademloos zwijgen, slechts verbroken door een vrouwenlul hier en daar en het angstig huilen van een kind, verhiel zich daar achter de pagger een log gevaarte, dat, spottend met de wetten der zwaartekracht, de zonnelaaiende hemel in schoot en, nog wat onzeker waggelend op starre wieken, de eerste boven een Indische stad volbrachte rondvlucht begon, zó laag boven de daken schierend, dat wij ons hart vasthielden. Langaan steeg het hoger... nóg hoger. En wij voelden het allen: wij waren getuigen van het inluiden van een nieuwe eeuw.

Onder de indruk van het historisch gebeuren, oefende ik mij thuis ijverig in het parachute springen en brak op 'n haartje na m'n nek toen ik, de grote Engelse paraplu van de heer Miller (onze buurman, Gilberts vader) boven het hoofd houdend, de sprong van ons dak waagde. „Toewan! Sinjo mati!... De jongeheer is doodgevallen!" kwam Simin mijn vader waarschuwen, die in de achtergalerij juist rustig z'n thee dacht te drinken. Ik bleek nog te leven; slechts de paraplu van de heer Miller had het tijdelijke gezegd.

De grote mode onder de jeugd werd nu: vlieg-tuigen bouwen. De lichte, buigzame bamboe, het sterke Chinese zijdepapier vormden de ideale bouwmaterialen. Een propeller sneden we met veel geduld uit het een of andere zachte hout, of we construeerden hem uit twee bamboevlakken. Een lang elastiek zorgde voor de aandrijving. Geholpen door Simin, was ik al spoedig zo ver, dat ik m'n eerste eendekker over een afstand van 'n kleine honderd meters door de lucht zag zwieren — daarna hield de motor stil, en het toestel boorde zich met de neus in de grond en leed daarbij onherstelbare schade. Vele uren werk hadden slechts een korte vreugde opgeleverd... maar laat vreugde zich in tijdsduur uitmeten? Met nieuwe moed weer aan de slag! Mijn lucht-acrobatiek — hoe weinig succesvol ook — had de aandacht getrokken van mijn in de „Franse buurt" wonend, wat ouder vriendje Loulou Leoni: hij zocht krachten voor zijn circus. Loulou was een man van ideeën; hij zat er vol mee. Hij dacht later leeuwentemmer te worden. Of hij deze ambitieuze plannen verwer-

kelijkt heeft, weet ik niet, maar hij nam (zonder hieraan thuis te veel ruchtbaarheid te geven) alvast lessen bij een geestrijke dressuur van wilde dieren, die ergens achter een pakhuis bij Tanah Abang z'n kooi had opgebouwd, waar hij dagelijks met z'n leeuwen en tijgers oefende.

We gingen er samen nu en dan kijken; ik herinner me nog goed welk een prikkelende sensatie dat gebrul daar achter dat pakhuis me schonk, vooral ook de scherpe lucht van urine en fecaliën die uit de bloedbesmeurde hokken opsteeg. De temmer, klein en donker, sprak zijn dieren in het Duits toe; een knal van zijn zweep klonk als een pistoolschot. Heb ik Loulou werkelijk samen met hem de kooi zien binnengaan, of heb ik dat maar gedroomd, onder de ban van zijn plastisch en boeiend vertellen dat gevoed werd door een verbeelding niet minder levendig dan de mijne? Ik kan het niet meer zeggen; al wat ik weet, is, dat ikzelf aan de veilige kant van de tralies besloot te blijven.

Ons eigen circus moest het voorlopig nog zonder levensgevaarlijke dressuur stellen; bij gebrek aan leeuwen en tijgers concentreerden wij ons maar op de humor, het goochelen en de acrobatie. Loulou Leoni ontloopte zich als een geboren clown; verder wist hij met een pak kaarten de ongelukkigste trucs uit te halen; zijn „nummers" vormden de basis van onze voorstellingen. Ik bedreef een bescheiden acrobatie op de fiets. Ik herinner me nog hoe volhardend ik mij oefende in het over een wipplank fietsen, halverwege afremmen en dan met kleine rukjes aan het stuur mijn evenwicht bewaren; daarna kwam de grote krachttoer, de „clou" al stilstaande op die wip, boven op je zadel klauteren. Het is me nooit geheel gelukt, maar in het streven ernaar school op zichzelf reeds een verdienste, die door ons publiek (één cent entree) gewaardeerd werd. Ons „Justig fietsersduo" kreeg altijd veel applaus. Wij eindigden met een bioscoopvoorstelling: Loulou, die uitmuntende relaties in het amusementsbedrijf had (hij moet daar, dunkt me, uiteindelijk toch op de een of andere wijze in terecht gekomen zijn — of ben je financier geworden? Jurist? waardig commissaris van grote handelsovernames, Loulou?), wist van de heer Tio Hin Soei (van de Tanah Abang bioscoop) oude films los te krijgen, die, hevig trillend en telkens weer afknappend, nog éénmaal tot leven kwamen op ons uitgespannen, uit een linnenkast gegapte tafelkleed. Films waren toen nog niet fire proof, en op een keer schoot een grote rode steekvlam omhoog uit een halverwege afgedraaide cowboyl film; al dat onbezonnen knallen met revolvers zal er wel de oorzaak van zijn geweest. Het brandje betekende de ondergang van onze projector en daarmee het einde van onze privé-bioscoopvoertongen.

Als ik het zo bedenk, had ik toen al een druk leven. Geen wonder dat het schoolwerk er wel eens bij inschoot.

Op woensdagavonden was het in „Concordia" rolschaatsen voor de jeugd. De muziek speelde er walsen en polka's bij, maar wij jongens zochten het minder ingratie dan in snelheid; wij raceden achter elkaar aan, vormden, diep naar voren gebogen, de handen op de heup van onze voorman gesteund, lange colonnes die andere colonnes van het grote marmeren platform trachtten te verdrijven. De ere-code schreef destijds nog voor, dat de dames bij onze wilde aanvallen gespaard werden.

Wat mijn gedrag tegenover het zwakke geslacht betrof, doorliep ik bij Marietje (ik vermeldde dat vroeger reeds eens) een strenge leerschool: zij had het in haar charmant en koppig hoofdje gezet om uit haar broer een volmaakte cavalier — ik had bijna gezegd een cavalier servente — te maken. Niet alleen voor haar vriendinnen, Non en Suus en Mientje of Adèh geheten, moest ik te allen tijde hoffelijk zijn, maar ook voor haar. Dat zij nog anderen dan haar jongere broer naar haar hand wist te zetten, bleek mij toen er op een morgen naast onze deeleman (dat was dus nog in het fiets-loze tijdperk van mijn leven) een oude heer-te-paard opdook, die ons daarna trouw elke dag naar de school van Marietje begeleidde; daar lichtte hij galant zijn hoed voor haar, bracht daarmee nog een zwierig saluut en keerde in kittige draf om. Hij had een even aandoenlijke als potsierlijke verering voor mijn toen misschien vijftienjarige zuster opgevat, en ziende dat zij hem lief-verlegen toeknikte, kwam hij niet op de gedachte dat zijn ere-escorte de spotlust van anderen zou kunnen op-

„BOEWAT SAJA ADJA, NJAH"

En wat was dan „voor mij maar, mevrouw"? Een waardeloos conservenblikje. Van „kornet" (corned beef) of salmon of „kipprèt" (kippered herring). Zo. Nou, goed natuurlijk. Gek mens, om te vragen om zo'n waardeloos blikje.

En dat werd dan naar de bijgebouwen gebracht en goed gewassen en netjes met een hamer bijgetimmerd (al die scherpe punten door de blik-opener) en dan werd het een kwispedoortje voor de sirih of een oliepitje of een bakje voor allerlei kleinigheden in de keuken of op de gootsteen. En soms ging het helemaal weg.

En als je dan eind van de week ging jagen, ergens heel diep in de oedek, kijk, dan vond je veel van die „waardeloze" blikjes terug. De grotere blikken waren gajong geworden of bloempot, met een lijke verf of kapoer erover. De kleinere, daar waren nuttige busjes voor de keuken van gemaakt. Of met wat bijtimmeren en solderen, lampjes. Of speelgoed voor de anakjes. Zo'n fles die we in de stad nauwelijks de moeite waard vonden om er bij de toekang botol een cent aan te verdienen, was in de oedek een waardevol bezit. Een pak oude kranten, sapperloot, daar werd een heel kamponghuis netjes mee „behangen" en tocht-dicht mee gemaakt voor de oude botten van Tjang.

Hebben we dat allemaal wel goed geweten? Zijn we niet vaak „harteloos slordig" geweest met onze „waardeloze dingen"? Als ik op m'n zolder sta en rondkijk in de stapels „ouwe, kapotte rommel", die de voddeman „niet voor geld toe" weg wil halen, denk ik wel eens aan de armzalige pondoks van Oemie, Elang, Piin, Satoe, Sapperloot, wat zouden ze rijk geweest zijn als ze dat gratis hadden mogen weghalen. Ze zouden er des-noods uren lang mee gepiekeld hebben!

„Ach Tjalie", zei iemand me, „de mens is altijd zo geweest. De een heeft teveel en de andere te weinig. Dat verandert tóch nooit. Ik snap niet dat je nog piekert!"

Ik snap het ook niet. Misschien ben ik wel veel gekker dan ik wel denk.

T.R.



wekken. Op een dag vroeg hij formeel een visite bij ons aan, meldde zich in plechtige avondkledij, zijn grijze snoren martiaal opgestreken, bij mijn ouders, stelde zich als vrijgezel voor (mijn moeder moet reeds een huwelijksaanzoek verwezen hebben) en zei dat hij zijn bescheiden vermogen ter beschikking stelde van de verdere opvoeding van hun dochter, wier bijzondere geest verdienende op een exclusieve Zwitserse kostschool tot hogere ontwikkeling te worden gebracht. Omtrent het verdere verloop van dit onderhoud ben ik nooit het fijne te weten gekomen, maar Marietje werd niet naar een Zwitserse kostschool gezonden, en onze trouwe morgenruiter verdween van het toneel.

Ik heb hier een foto (van Charles van Es natuurlijk) voor mij liggen waarop mijn zuster met drie vriendinnen in een empire-japon staat afgebeeld; de dames zijn gehaperonneerd door hunne echtgenoten: Murat, Talleyrand, Fouché, Bertier. Mijn door mannelijke intelligentie al vroeg geboeide zuster (met de aigrette in het gelokte haar) had zich de demonische Fouché (let u maar eens op zijn demonische blik) als gemaal uitgezocht. Geheel rechts, zojuist van zijn strijdros gestegen, zit in achtelose houding Murat, Koning van Napels; onder de karmozijnen dolman van deze wakkere cavallerist en beau sabreur verbergt zich Victor, de zoon van de bekende oud-Indische schrijver Hans van de Wall („De Paupers", „Karina Adinda..."). Het achtal had op de dansvloer van „Concordia" een menuet uitgevoerd en daarmee de hoofdprijs van het jaarlijks bal costumé gewonnen. Marietje danste met de gratie van een engel en vond zelf, zoals ze mij in een zwak ogenblik bekende, dat zij alléén al de prijs zou hebben verdiend.

Wat ik, als haar bewonderende broer, slechts bevestigten kon. Ik had het menuet vanuit mijn vaste zitplaats in de waringin bij de muzikent met een van trots bonzend hart gadegeslagen.

(Wordt vervolgd)

Rini Carpentier Alting

Verdroomd Seizoen

„Een bijna helderziend heimwee moet de schrijfster bezield hebben, toen zij in haar boek tot in details dat droomdelelijke beeld van Hollands leven in Indië deed oprijzen. Een kostelijk-kostbaar herinneringsboekje".

Het Parool

Bij elke boekhandel

LEOPOLD - DEN HAAG



DE BANKIER VAN JOGJA

Leven en werken van George Weijnschenk
en zijn naaste verwanten (deel II)



Een jonge man in de kracht van zijn leven, kon, hoe ook getroffen door het verlies van zijn be-
minde vrouw, op den duur niet alleen blijven,
en zo vond ook George de in die jaren gebruike-
lijke oplossing, hij zocht en vond een huishoudster
in de persoon der vrije Javaanse vrouw Raimag,
ook genaamd Boesoek, geboren te Semarang in
Januari 1825, dochter van de Maleier July en de
Javaanse vrouw Moedie. Deze relatie ontstond in
het jaar 1841, maar zoals te doen gebruikelijk,
wachtten zij met de bezegeling van hun huwelijk
tot dit gezegend was met een vijftal spruiten, te
weten:

a. Maria Dorothea, geb. te Jogja 28-7-1842, over-
leden te 's-Gravenhage 4-10-1868. Zij huwde te
Jogja 9-11-1861 Theodorus Hermanus Josephus Marie
Vermeulen, geb. te 22-10-1830, overleden te
Semarang -1865, 1e Luitenant der artillerie, zoon
van Josephus Thomas Vermeulen en Cornelia
Theresia Rijnders.

b. Maria Johanna Weijnschenk, geb. Jogja 3-9-1845,
aldaar gehuwd op 4-6-1863 met Jan Albertus Wil-
helm Eilers, geb. 31-5-1837, 1e Luitenant Inf., la-
ter bankier, zoon van Herman Andries en Johanna
Maria Bestelmaier.

c. George Lodewijk Weijnschenk (LOUIS), zie
onder C.

d. Anna Ambrosina, geb. Jogja 15-1-1850, huwde
te Jogja 15-1-1867 Louis Joseph Ferdinand Eduard
van Ende, Batavia 5-11-1835, overl. 1896,
zoon van Friedrich Nicolaas van Ende, admini-

strateur van kleding te Batavia en diens 1e vrouw
Oranina Bloemstiena van Riemsdijk.
e. Carel Lodewijk, geb. Jogja 20-4-1851, jong over-
leden.

f. George Junior, geb. Jogja 30-10-1852, overle-
den aldaar 25-4-1931, zie D.

g. Johannes Cornelis, geb. Jogja 29-1-1854, overle-
den te 's-Gravenhage 2-3-1934. Ongehuwd.

h. Leopold, geb. Jogja 26-2-1855, overleden al-
daar 12-5-1871, bijgezet aldaar in graf 185 op het
Kerkhof bij de Oude Passar. Hij was lichamenlijk
gebrekkelig, en volgens de familielegende gelaste
zijn Vader, dat geen zijner nakomelingen meer
de naam Leopold zou mogen dragen.

i. Anna Catharina, geb. Jogja 10-6-1856, overle-
den te 1936. Zij huwde Jogja 15-4-1875, over-
leden.

Geponseerd officier Inf., zoon van Mr.
Jan Karel en Maria Wilhelmina Chevalier, en
broer van de bekende schrijfster over Java: Augus-
ta de Wit. Nadat het echtpaar zich in Europa ge-
vestigd had, verzamelden zij voornamelijk in Italië
veel oude kunst, waartoe zij hun huis te 's-Grav-
enhage op de Groot Hertoginnelaan 4 geheel
lieten inrichten. Er was oorspronkelijk sprake van,
dat dit huis met inhoud als museum aan de Ge-
meente 's-Gravenhage zou komen, doch uiteindelijk
zijn de collecties in Maastricht beland.

k. Cherrie geb. Jogja 9-7-1857, overleden aldaar
2-1-1935 zie E.

l. Georgine Louise (tante Wies), geb. Jogja 19-5-

1859 overleden te 's-Gravenhage, Willem de Zwij-
gerlaan 29 op 5-5-1939. Zij huwde 1e Jogja 10-
9-1878 Henricus Josephus Bernardus Dekema, geb.
te -1852, Mil. apotheker, overleden te , zoon
van Jan Simon Dekema en Maria Anna Hendrika
Hubertina Machon.

Zij huwde 2e P van der Meyden, geb. overle.
(voor 1939,) gepd. Kapitein Infanterie, weduwnaar
van A.E. Hubenet.

m. Joan, geb. Jogja 14-6-1860, overl. Bandoeng
28-8-1937. Zie F.

n. Pieter Henry, geb. Jogja 12-9-1861, overleden
te 's-Gravenhage 9-1-1957, zie G.

Tot zover de kinderen uit George's 2e huwelijk met
Ramag of Boesoek.

Hij hertrouwde te Jogja op 7-7-1864 met zijn gewe-
zen schoonzuster Wilhelmina Frederika Krämer,
geb. Batavia 29-3-1824, overleden te Jogja 21-7-
1886, sinds 1859 weduwe van zijn broer George
Lodewijk (B., onder welke afdeling ook meerdere
bijzonderheden over dit uit zakelijk oogpunt tot
stand gekomen huwelijk zullen volgen.)

Uit dit huwelijk sproot slechts één kind, te weten:
O. Egbert Johannes, geb. Jogja 12-6-1865, over-
leden te 's-Gravenhage, Parkweg 17, Villa „Mata-
ram” op 1-9-1936.

Hij huwde Jogja 21-11-1887 Julia Louise Vroom,
geb. Jogja 25-7-1857, overl. , en kinderloos
dochter van Julius en Th. L. N. v.d. Klugt.

Behalve deze trits van wettige nakomelingen, liet
Geörge door zijn vriend Pieter Dom, een zestal
kinderen van de inlandse vrouw Sampit adopte-
ren, geboren tussen de jaren 1855-1865, waarvan
als vader werd genoemd Wijnschenk. Oorspronke-
lijk bekend onder de naam Wijnschenk Dom, ble-
ven de nakomelingen dier kinderen voortleven als
Wijnschenk's. Met hen zullen we ons e.v. artikel
anvangen. NAVORSER



MUSIC MAKES ME

Flip Willemsen

Alle jazz-musici vatten hun muzikale taak ernstig
op. En volkomen terecht. Het is dan ook begrip-
pelijk dat zij, sterk geconcentreerd, daarbij een hoogst
ernstig gezicht zetten.

Maar er zijn er een stuk of wat die zo maar met
een blijde lach langs hun neus, of liever gezegd
onder hun neus weg musiceren. Vele mensen heb-
ben dit feit als een verademing geconstateerd bij
jazz-gitarist Flip Willemsen. Hij is net zo serieus
als de anderen, maar het spelen geeft hem zoveel
muzikaal genot dat het tot uiting moet komen in
een bright smile! Precies zo is zijn stijl: ontwap-
penend, speels, brillant.

Flip Willemsen is geboren en getogen in good old
Betawie. Op zijn vijftiende jaar begon hij gitaar
te spelen. Zoals het altijd met talentvolle musici
gaat, kwam hij later natuurlijk prompt in allerlei
ensembles terecht. Toch trad hij in Indië nog niet
op de voorgrond. Dat is pas hier in Holland
gebeurd. En hoe!

Met wie hij ook speelde, van welk soort ensemble
hij ook deel uitmaakte, altijd viel hij op. Het kan
niet missen. Werkelijk talent verloochent zich nooit.
Flip heeft in talrijke combinaties en in alle stijlen
gespeeld. Van hawaian-muziek, via moderne jazz
en swing tot dixieland toe. Bij alle soorten muziek
past hij zich uitstekend aan. Maar het liefst speelt
hij toch in de swing-stijl. De stijl van de jaren
dertig, van Count Basie, Jimmy Lunceford en Ben-
ny Goodman; maar dan natuurlijk aangepast aan
deze tijd, met een modernere inslag dus.

Hij speelde als begeleidingsgitarist (met af en toe
knappe soli) bij de „Mena Moeria Minstrels” on-
der leiding van Rudi Wairata en later zonder deze
prima hawaianist met de zangeres Sylvie van Ren-
nesse. Maar toch trok de jazz hem meer. In 1954
vormde hij met Dobby Gootjes (piano) en Jules van
Hogezand (bas) het „Metro Combo”. In de Haag-
se Dierentuin behaalden zij tijdens de AVRO jazz-
competitie de eerste prijs in de moderne stijl. Flip
was een van de best improviserende solisten. Ook
zijn uitstekende begeleidingen vielen op; een be-
langrijk onderdeel van het gitaarspel, een stuwende
opbouwende taak die andere solisten tot grote pre-
staties kan opvoeren.

Een jaar later richtte hij samen met pianist Max
Lim het „Flimax Kwartet” (Fl (p)-Max) op, geas-
sisteerd door bassist Dick van der Capellen en
drummer Han de Jonge. Deze modern georiënteer-

de combinatie won op een jazz-concours in Hilver-
sum de tweede prijs en Flip Willemsen sleepte er
als solist nog een speciale onderscheiding weg! Zij
maakten ook een goede grammofoonplaat, waarbij
vooral de vertolking van het franse liedje „Boum”
de aandacht trok.

Tijdens een ander jazz-festival — in het Kurhaus
in Scheveningen — trad hij met een trio op.
Ook hier weer viel hij op door zijn originele
vertolkingen en zijn knappe arrangementen.
Uiteraard is hij ook verschillende malen voor
radio en t.v. opgetreden.

Hij behoorde, met Dick van der Capellen, tot het
„Stido Alströmm Sextet”, dat zijn aandeel leverde
aan een Nederlandse langspeler „Jazz behind the
Dikes (III)”. In variërende bezettingen heeft hij
op alle mogelijke feestavonden in en buiten Den
Haag acte de présence gegeven.

Met de bekende klarinettist/saxofonist Peter Schil-
peroot maakte hij in 1959 een reeks populair
geworden grammofoonopnamen als „Petite Fleur”,
„Morgen” en „Lonesome”.

En in de stijl van de beroemde „Hot Club de
France” maakte Flip met hotviolinist Frans van
Bergen. Ab de Molenaar (ritmegitaar) en Hank
Wood (bas) als „Hot Club de Frans” (leuk ge-

vonden!) een paar sublieme opnamen. Yes, Sir!
Rasechte swing en Flip Willemsen op zijn aller-
best. Met een ingehouden dynamiek en toch heer-
lijk relaxed, sprankelend en verkwikkend als koele
waterdruppels die na een warme vermoeiende
tocht op je neerdalen!

Toch wil Flip Willemsen geen beroepsmusicus
worden. Hij werkt als chef tekenkamer op een
architectenbureau in Den Haag en hij studeert al
acht jaar voor bouwkundig ingenieur. Volgend jaar
hoopt hij de titel voor zijn naam te mogen zetten.
Momenteel maakt hij deel uit van „The Old Dutch
Jazz Band”, een dixieland orkest dat tot het beste
van Nederland behoort. Hij speelt er samen met
onder meer Jan Morks en Martien Beenen (beide
afkomstig van de D.S.C.-band). Het afgelopen sei-
zoen traden zij op in Scheveningen's „Caveau Tzi-
gane” en het Casino in Noordwijk.

In maart van dit jaar deed Flip Willemsen mee in
het moderne trio van drummer Louis de Lussanet
aan een jazz-concours in Delft. Het trio eindigde
op een eervolle plaats. Flip won de solisten-
prijs! De „Haagsche Courant” haalde bij deze ge-
legenheid in haar verslag de woorden aan van
jurylid Theo Uden Masman (de bekende leider van
de „Ramblers”)! „Het beste dat ik jaren ooit
gehoord heb. Wat deze gitarist presenteerde was
fantastisch. Noch bij de radio, noch bij de
televisie komen we momenteel een gitarist van dit
formaat tegen.”

En Theo Uden Masman kan het weten! Ja, toch?

MAUS



FLIP WILLEMSSEN. Musicus
van klasse, brillant jazz-gitarist.
Vele insiders rekenen hem tot de
allerbeste Nederlandse jazz-vertol-
kers.

Van verschillende orde

Een lezer stuurde ons een blad uit een tijdschrift toe (welk?) met een aangestreept artikel, dat wij de moeite waard achten in ons blad op te nemen. Onder bovenstaand hoofd volgt dan:

De Gids, het orgaan van het C.N.V., ontleende onlangs aan de Duitse „Industriekurier” interessante cijfers. Deze raakten de lonen in verschillende landen. Als de lonen in Duitsland op 100 worden gesteld, bedroegen deze (na de revaluatie in Duitsland en Nederland) in:

De Verenigde Staten . . .	277
Zweden	117
Engeland	82
Zwitserland	82
Frankrijk	77
België	75
Italië	65
Nederland	60

Terecht ziet „De Gids” in het verschil tussen het loonpeil in Duitsland en Nederland de oorzaak van de „trek” naar Duitsland, n.l. het werken van duizenden Nederlandse, vooral geschoolde, arbeiders bij onze oosterburen. Het zijn vooral de bouwvakarbeiders, die over de grens heen gaan werken. Indien men daarbij nog in aanmerking neemt, dat Duitsland onze baksteen tegen hoge prijs wegkoopt, vindt men een verklaring, waarom de woning- en utiliteitsbouw in Nederland stagneert. Het zal tijd worden dat de bestrijders van emigratie ook eens naar die kant kijken.

DE GIDS geeft nog een staatje van de wettelijke indirecte loonkosten, de z.g. sociale lasten. Deze bedragen in Italië 76,9%. Dan volgen:

Frankrijk	50,45 %
Duitsland	45,4 %
België	33,15 %
Nederland	30 %
de Verenigde Staten	22,5 %
Zweden	15,5 %
Zwitserland	15,4 %
Engeland	14 %

Deze cijfers zeggen natuurlijk niet alles. Niemand, die wel eens rondkijkt in Italië met het hoogste percentage sociale lasten, of in Engeland met het laagste, zal de indruk krijgen, dat de algemene welvaartspositie daar voor de arbeiders beter is dan in Nederland.

Voor een bruikbare vergelijking zal men met heel wat meer factoren rekening moeten houden. Men mag evenmin concluderen, dat een timmerman, die in de Verenigde Staten drie dollar per uur verdient, gebaseerd op bovenstaande verhoudingscijfers, dertien en een halve gulden per uur in de wacht sleept. Koopkracht met koopkracht vergelijkend kan men zeggen, dat de Amerikaanse timmerman zeven- tot zeventigvijftig per uur maakt, een loon waar zijn Nederlandse collega overigens ook niet aan toekomt. Doch bij een nog serieuzer vergelijking zou men voorts het risico-percentage van de dagen, waarop niet gewerkt wordt, in het geding moeten brengen.

Zeer zeker is dat percentage in Amerika, onder de huidige omstandigheden, veel hoger dan in ons land. Bij de emigratie der laatste jaren spelen de arbeidsgelegenheid en de verbeterde lonen natuurlijk een rol, doch zij zijn niet beslissend.

Als in Duitsland het loonpeil ten aanzien van Nederland ongunstiger wordt, droogt de stroom van werkers naar Duitsland snel op. Bij de emigratie zijn, naast andere factoren, vooral de grote vrijheid, de zelfstandige ontplooiingsmogelijkheden en de toekomst van de kinderen beslissend. Daarvoor biedt ook een vrij arbeidsverkeer in de E.E.G.-landen geen oplossing.

Het zijn zaken van verschillende orde. Helaas sluiten sommigen hiervoor moedwillig de ogen.

Cn.



REACTIES VAN ONZE LEZERS (ESSEN)

ANTHONY FOKKER

Mijn overleden echtgenoot en ik reisden jaren geleden met de vader van Anthony Fokker tot Marseille of Genua, meen ik. Wij spraken natuurlijk over zijn beroemde zoon en hij zei: „Ja, maar leren kon of wilde hij niet”.

„Maar later steeg hij, en steeds maar hoger”, antwoordde ik. „Dat is waar”, zei de trotse vader. De heer Fokker had een koffieplantage in het Kedirische, een zeer bekende zelfs, vandaar dus die straatnaam.

L. TIMMER-BUSCH

PASTOOR VERBRAAK

In de Tong Tong van 30 september jl. las ik een stukje over onze Pastoor Verbraak. Ja ik heb deze brave, zeer brave man van 1905 tot 1907 te Kota Radja (Atjeh) meegemaakt.

‘t Gezegde van „de witte Pastoor” komt hierdoor. Zijn dienstreizen moest hij in die tijd maken op een grobak getrokken door een sapi. Eens had hij daar boven meelzakken moeten zitten, en was toen, zoals in het verhaal staat weer eens beschoten.

Wat die zuurkool betreft, toen ik hem toentertijd er eens naar vroeg of dat waar was, antwoordde hij: „Nee, het waren bruine bonen.”

De militairen, die in het ziekenhuis lagen, moedigde hij aan om naar huis te schrijven. Ze maakten er zich van af met de smoes, dat ze geen geld voor postzegels hadden. Dat kregen ze toen van de Pastoor, maar brieven werden er niet geschreven. Voor dat geld werd een dikkop gekocht. Nu, dat was vlug afgelopen. „Geef mij de brieven maar”, zei de pastoor, „dan zal ik ze versturen”.

Mijn man was al lang op Atjeh. Ik kwam later en maakte kennis met de Pastoor op 20 november 1905. Hij had de gewoonte maandagavond in de vooravond even bij ons op bezoek te komen. Zo maakte hij iederen dag bij verschillende mensen drie bezoekjes, en hij lette er heus niet op of je Katholiek was of wat anders. Evenzo met Ds. Thenu, dat was ook zo'n goed mens en deze twee waren veel samen.

Op die 20ste november dan, ik was 's morgens net aangekomen, was hij 's avonds bij ons. Ik had een

pakje voor hem bij me van een neef uit Rotterdam, ook een Verbraak. Ik had er een boodschap bij van de neef, n.l. of de Pastoor niet eens een paar diamantjes kon sturen en prompt antwoordde deze: „Kiezelsteentjes kan hij wel van me krijgen”. ‘t Was een geestig man.

INDONESIA

In Uw blad van 15 sept. vermeldt de heer Kortman op bl. 12 in zijn artikel „Wat velen, zelfs Oud-Indischgasten, niet weten”, dat de naam Indonesia het eerst werd gebezigd door de Duitse ethnograaf, Bastien in 1884.

Ik moge U er op wijzen, dat deze naam ten rechte is Bastian. Het komt mij niet ondienstig voor in Uw blad te vermelden, wat Prof. Dr. H. T. Colenbrander in zijn werk „Koloniale Geschiedenis”, 1925, deel 2, bl. 46, hieromtrent mededeelt, n.l.

„Indonesië is een term, in 1884 gevormd door Adolf Bastian, directeur van het Ethnographisch Museum te Berlijn, die een boek schreef Indonesien oder die Insel des Malayischen Archipels. De term is gevormd naar de toen reeds algemeen in gebruik zijnde namen Melanesië („de eilandenwereld met zwarte bevolking”, d.w.z. de eilanden die de voortzetting van Nieuw-Guinea vormen tot en met de Fidji Archipel), Micronesië („de wereld der kleine eilanden”), d.w.z. de Carolinen, Marianen en Marshall eilanden); Polynesië („de veelheid van eilanden”, d.w.z. de eilanden in de Stille Zuidzee beoosten de Fidji-archipel). Indonesië betekent dus „Indische eilandenwereld”; de eilandenwereld waarin Achter-Indië zich voortzet, die de verbinding vormt tusschen Achter-Indië en Australië en tusschen Achter-Indië en Oceanië (de naam voor het geheel van Melanesië, Micronesië en Polynesië).”

Het bevreemdt mij dat de Indonezen zelf nog geen naam voor hun land hebben bedacht en die bezigen in plaats van de huidige van Westers makelij.

Dr. Mr. H. F. W. LUIKING

(Advertentie)

Fonteyn & Co. v/h te Djocja

Vlamingstraat 5 - Den Haag

Telef. 11.66.77

HORLOGES
PONTIAC PRISMA
MIDO

Dik

Zo van die dingen...

Eerlijk gezegd heb ik in Indië nooit op dikke mensen gelet. Als een vrouw dik was, dan kwam er altijd een of ander eigenschap bij die dat dik-zijn in de schaduw stelde. Al mijn tantes b.v. waren dik. Tante Sophie, tante Stien, tante Marie, tante Zus. De een was dikker dan de andere en de een was liever dan de andere. Zijzelf en de familie maakten grapjes over hun omvang, maar niemand stoorde er zich werkelijk aan. Ze aten zoet en veel tegen de klippen op en aan slanke lijn doen bestond niet. Ik geloof wel dat er djamoos bestonden die dik worden konden reduceren, maar wie dronk ze? Er waren trouwens zoveel magere mensen in de buurt dat het (letterlijke) gewicht wel hersteld scheen.

Neen, als je in Indië dikke vrouwen zag waren ze of hadden ze iets bijzonders. Onze petjel-roedjak langganan b.v., dat was Boh Jem, de dikste Javaanse vrouw die ik in mijn leven ontmoet heb. Heel Soerabaja kende Boh Jem, niet om haar postuur maar om de verrukkelijkste petjel en roedjak petis die ze maakte.

Als vrouwen dik waren konden ze kaartleggen en waarzeggen; of ze kookten onvergetelijk, harduuden magnifiek of speelden piano en zongen liedjes. Of ze waren zomaar lief, ontzettend lief en hartelijk en moederlijk. Ze roken naar rozewater, kenanga of melatti of eau de cologne. Maar ook wel naar frikadel smoor en sambel goreng ati. In ieder geval altijd naar iets dat je prettig stemde. Hier in Holland pas ben ik op dik gaan letten en heb ik er in zekere zin angst voor gekregen. Zo sta ik in de tram altijd mijn zitplaats eerbiedig af aan dikke dames. Na die ene keer dat ik zittend, door onverwacht remmen van de bestuurder, genadeloos bedolven werd door een enorme massa vlees. Niet dan met verende krachten lukte het de medepassagiers mij onder de neergestorte dame uit te trekken. Het spreekt vanzelf dat deze laatste haar onconventioneel verworven zitplaats behield. Ik zou trouwens voor geen geld weer op die onheilspuits willen zitten.

Thuis bleek ik zichtbaar gekneusd te zijn. Dikke dames in Holland voelen namelijk niet zo zacht aan als tante Stien of tante Zus. O neen, daar zorgen de corsetten met baleinen en de b.h. met versteviging wel voor. Dat maakt het geheel massief en onwrikbaar. Net als een baggermolen of een bulldozer. Alle kleren, zelfs zomerjurken krijgen er iets hoerzigs door.

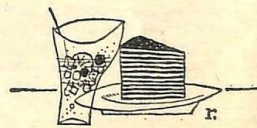
Waarom zijn er zoveel dikke mensen in Holland? Halen ze nog steeds de schade in van die ene hongerwinter? Of denken ze teveel aan die ene die nog komen moet?

Nog nooit heb ik een land gezien met zoveel dikke mensen. Daarom is ook het hele bedrijfsleven erop gericht. Meubels moeten stevig en ruim zijn. Een modezaak die geen „maatje.56” heeft floreert niet. En als een haute couture alleen voor maat 36 ontwerpt wordt 'ie door de kranten gekraakt. Dan moet 'ie maar naar Parijs.

Allemaal slikken ze pillen en drankjes voor de lijn, maar de banketbakkerszaken staan iedere dag zwart van de baggermolens en bulldozers.

Gister zei een kennisje tegen me: „Wat ben jij dik geworden zeg! Ik herken je gewoon niet meer!” Toen ben ik gillend het huis uitgerend. Doodsbang ben ik voor dikke vrouwen.

TOET



AFSCHEID

Nog enkele dagen, dan zal ik de fabrieksfluit niet meer horen loeien en de koelies niet meer voorbij zien drommen.

Nog een paar keer zal Soeta met haar blandja van de passer terugkomen, van verre luidrechtig gebarend, dat vandaag de sajoeran zo duur was. En Jem zal voortaan geen geld voor stijfsl meer vragen om Roel's overhemden te stijven. De tuinjongen zal geen snauw meer van krijgen wanneer hij achteloos langs haar wasgoed slentert en hij zal niet meer geuwend of „Indonesia Raya" galmend de tomatenbedden behoeven te wieden.

De arengkoopman zal zich, het voorhoofd afwissen, niet meer behoeven uit te putten in het opsommen van de houtsoorten waaruit hij zijn houtskool brandde. En het onnozele dessavrouwtje dat geregeld de schrale oogst uit haar tuintje aankomt bieden behoeft niet meer geduldig op haar „ndoro" te wachten.

Mina zal niet lang meer kleine sinjo in haar armen wiegen, daarbij in gebroken hollands een slaapliedje zingend dat zij als zeebaboe leerde toen andere belanda-kindertjes aan haar zorgen toevertrouwd waren.

De chauffeur zal niet meer aan mijn oor zaniken om voorschot en ik zal hem geen stil verwijf meer maken over zijn slordige levenswijze, die hem zijn maandelijks budget ver doet overschrijden. De nachtwaker zal ik niet meer voorbij het raam horen sluipen om ons met zijn „koelo noewon" van zijn plichtsgetrouwheid kond te doen.

De uitbundig bloeiende sokka's in de tuin, de doordringend geurende melati en gambir, de grillige schorpioenorchideën tegen de stam van de kedondongboom, de hoge kantil- en kenangabomen met hun mystieke sfeer, binnenkort zullen zij voor mij nog slechts in de herinnering leven.

Het zendingsziekenhuis en het dierbare kerkje, waar de pendita in nauwelijks te volgen hoog-javaans pleegt te prediken en Gods stem te midden van alle gespannenheid en anti-belanda-gezindheid wordt gehoord, zullen beelden uit het verleden worden. En ik zal mij tegen wil en dank los moeten maken van heel de entourage van het kleine plaatsje waar wij nu verblijven. Het vertrouwde landschap van heden, de spoorbaan, de rietvelden, de majestueuze berg op de achtergrond, naar het zuiden de onmetelijke indische oceaan, het zal gisteren worden. Langs de dessa's zullen wij niet meer dwalen en over de hobbelige wegen zondags niet meer rijden om de stille, boeiende schoonheid van de Borobudur of het Menori-gebergte op te zoeken of te genieten van de wilde ongebondenheid van de bergstromen.

Daar zal over enkele dagen het afscheid zijn. Hard en onverbiddelek, afstand doen van alles om je heen en waarvan je nu eerst voelt hoe dierbaar het is en altijd was. Moet ik wezenlijk de banden losscheuren die mij binden aan dit land waar ik en mijn ouders en vele generaties daarvoor geboren werden en dat ik als het mijne kende, waar ik een onvergetelijke jeugd beleefde en tot volwassenheid rijpte, waar de ontgoeheling kwam met de Japanse invasie en waar ik ondanks al wat daarna kwam toch bleef. En of het toen Indië was en nu Indonesië, en een schijnbaar onoverbrugbare kloof deze begrippen scheidt, aan het land dat ik liefheb deed het geen afbreuk. De padi

K.W.-III-FUIF

Evenals verleden jaar was de opkomst enorm groot. En ook het succes liet niets te wensen over. Onder voorzitterschap van Herman Sonntag heeft het comité — leden hiervan waren Jan de Greef en Harry Nitzschke — werkelijk voor een geslaagde avond gezorgd.

Van vier tot zes was er thé musical, natuurlijk erg gezellig. Om acht uur begon het cabaret, geheel samengesteld uit amateurs, die zeer verdienstelijk een en ander hebben verzorgd. Charly Overbeek Bloem zorgde voor de muziek, Theo Scherer was conferencier.

Wij wilden even memoreren, dat de medewerkers dit geheel con amore hebben gedaan. Na het cabaret zou worden gedanst.

Tragisch was wel, dat een der gasten, de heer Posthumus onwel werd en ter plaatse overleed. Omdat er zoveel mensen van buiten de stad gekomen waren, besloot men met dansen en muziek op te houden en rustig verder bij elkaar te blijven.

bleef ruisen als toen, de sawahs bleven Dewi Sri's domein, de waringin het betoverde prinsesje met de lange haren, op donderdagavond bleef de wieroeklucht hangen en de gamelan bleef de dalang begeleiden wanneer hij de wajangpoppen op de kelir, het witte doek, leven inblies, de tong-tong bleef waakzaam.

Tussen kisten en pakpapier tracht ik het tot mij te laten doordringen, bewust, maar zwaarder opgave had ik in het leven zelden. Het doet pijn, onnoemelijk pijn. Alleen de herinneringen, verlevendigd door foto's en tastbare souvenirs zullen mij blijven, om door te geven aan mijn kleine jongen, die het land waar hij geboren werd misschien nooit zal leren kennen, maar waarvan wij weten zal dat zijn moeder het dierbaar in haar hart sloot. In de tjemara fluit een piet-van-vliet, het vogeltje dat droeve tijding brengt, zijn klagelijk deuntje, het kan niet toepasselijker. Soeta neemt een steen en jaagt hem weg, steels kijkt zij naar mij of zij met het vogeltje ook de droefheid uit mijn gemoed bedoelt te verjagen. . .

VILMA

WILLY VAN BOGGELLEN

Op vrijdag 3 november wordt aan de Weimarstraat 400 te den Haag, een nieuwe fotohandel en studio geopend.

Voor velen zal de heer Willy van Boggelen niet geheel onbekend zijn. Zijn fotografische loopbaan begon hij bij de heer Thiessen, die verbonden was aan het Central Photo Technical Laboratory in Bandoeng. December 1946 ging hij over als staf-fotograaf naar de Regerings Voorlichtingsdienst te Batavia.

Verder heeft hij meegewerkt aan het voor velen zo bekende boek „Tanah Air Kita."

Later in Soerabaja bij foto Drakulic werkte hij mee aan een fotoboek over Bali.

Tot 1960 is Willy van Boggelen in Indonesië geweest, waar hij tot het laatst als televisie cameraman van de Australian Broadcasting Commission en voor Visnews allerlei belangrijke gebeurtenissen aldaar verfilmd.

Door omstandigheden moest alles wat hij daar had opgebouwd achtergelaten worden en met nieuwe moed begint Willy van Boggelen weer van voren af aan met zijn nieuwe zaak, die onze amateur fotografen stellig eens met een bezoek moeten vereren.



VAN HIER EN GUNDER



Van Hier en Gunder is onze belangrijkste rubriek. Voor het eerst in de historie van de Indische journalistiek bestaat ergens een vrije uitwisseling van gedachten over de meest uiteenlopende onderwerpen. De Indische burger stuurde destijds haast nooit ingezonden stukken in en doet het nog steeds slecht in de Hollandse pers. Omdat wij hier vaak „als vreemden" spreken en niet verstaan worden. In TONG-TONG voeden wij elkaar op, sterker dan uit welke andere kolom ook in dit blad is hier de psychologie van de Indischman te herkennen.

BROEDERSCHAP

Het lijkt of je wat hebt tegen dat „broederschap van rassen en volken" (vide je artikel „Kentering"). Of hebben de kleurlingen er wat tegen en waarom? En is dat alles dan niet in strijd met de gedachte van Tong-Tong?

Ch. L.

Ik (en trouwens iedereen) heeft wat tegen de interpretatie van die broederschap, waarvan immers de termen door ons bepaald worden, omdat wij het beschavings-evangelie hebben, dat dus ook maar maatgevend moet zijn voor ons bruine (zwarte, gele) broertje. Wij weten vaak schrikbarend weinig van ons broertje (en zijn behoeften) af, wat zijn toekomst is, hoe zijn natuur is. Dat broer-zijn draait dus vaak uit op een nogal eigenwijs en dwingend „be-broeren", waar terecht geen zelfrespecterend Oosterling van gediend is. Laat ons even bij de oorsprong blijven: de vergelijking met de echte (bloeds-) broederschap. Hoe vaak gebeurt het niet in een gezin dat het jongste broertje (aanvankelijk de kleinste van alle) opgroeit tot de belangrijkste van alle. De oudere broers blijven monteur, schrijver, weegbrugger. De jongste wordt minister, millionaire, bankier. Een echte broer met een groot hart zal dat vroeg inzien en zijn adik helpen, hem begrijpen, zijn eigen „superioriteit" dienbaar maken aan de groei van zijn adik. Maar als die grote broer alsmaar de betweter wil zijn, verknoeit hij op den duur alle sympathie. En dat wilde ik alleen maar zeggen: in de nieuwe vaart der gekleurde volken zullen ettelijke ons over het hoofd groeien. Zij zullen ons lot bepalen, niet langer wij hún lot. Ik geloof dat wij er verstandig aan doen te luisteren naar de broederschapideeën van de andere kant. Zij zijn heus zéér bruikbaar!

T. R.

POEKOEL TEROES

„Ik hoor nog steeds de roep „poekoel teroes", maar lees nergens hoe het abonnee-aantal toeneemt. Hoe zit dat?

de Wilde.

Het aantal lezers neemt te langzaam toe om er melding van te maken. Overigens denke men niet dat de redactie de illusie heeft dat de hele Indische groep gewonnen wordt plus een flink aantal Hollandse lezers. Daarvoor is de „tegenactie" te groot. Als U wist hoe ijverig veel Indische Nederlanders zich inspannen om Tong-Tong en zijn streven in een kwaad daglicht te stellen, de spijt-

optantenzaak tegen te werken, kwaad te spreken over „het Soekarno-vriendje", de „koloniaal", de „communist" T.R., dan begrijpt U ook wel dat de toch al voorzichtige Indischman zich helemaal in zijn slakkenhuis opbergt. Het is voor ons genoeg te weten dat desondanks het aantal „stiekume lezers" van Tong-Tong groot blijft. Maar „poekoel teroes" heeft niet (alleen) de groei van het lezersaantal op het oog, maar veel meer het Idee achter Tong-Tong: onderlinge hulpbereidheid, verdediging van verdrukten, bestrijding van onrecht, opbouwen van begrip van Nederlands-Indische historie en beter begrip van een belangrijk volk, het Indonesische, voor het welzijn van de Nederlandse staat. Hoe minder aanhangers van deze ideeën, hoe harder de overblijvenden moeten „teroespoekoelen." De waarde van een streven wordt niet bepaald door het aantal onwilligen, maar door karakter en koppigheid van de aanhangers. Ik mag niet ontevreden zijn. Niet het vele is goed, maar het goede is veel! Elfduizend aangesloten gezinnen, dus vijftigduizend geestverwanten, daar kunnen we nog generaties lang trots op zijn. Ook de generaties achter hen die nu niet willen! Daarom: poekoel teroes!

CHRISTELIJK

„Ik hoor dat je omgaat met B. Je weet toch dat hij fout geweest is? Over het algemeen baart je al te gemakkelijke omgang met iedereen menigeen terecht veel zorgen."

G.

In een Christelijke samenleving kunnen wij n.m.m. mensen die fout geweest zijn onmogelijk tot het einde hunner dagen achtervolgen met onze afkeuring of uitstoting. Hen tot vriend maken is een plicht.

In een beschaafde Europese maatschappij, waar de Reclassering een bestaand instituut is, kunnen wij onmogelijk op ons eigen houtje een anti-reclassering gaan opzetten. Ik ben alleen maar consequent.

Wat mij in dit vaak door hypocrisie geteisterde volk (en dat raakt de Indo evengoed!) het meest bezorgd maakt is de zeer grote groep „onaanraakbaren", die nooit fout zijn, altijd zelvend braaf altijd farizeïsch goed. Zij hebben een apart tong-tong-etje: dat van een a-sociale „elite." Wacht U voor hen!

Wij zijn een doodgewone kampong-tongtong. Wij roepen op tot hulp en weerbaarheid zonder aansiens des persoons. Wij kunnen niet anders.

T.R.



Voor abonnees:
f 3,50 per 3 regels, elke
regel meer, één pop meer.

Voor niet-abonnees:
dubbel tarief. Alléén bij
voortuitbetaling.

ATTENTIE! Bij Ting Tings onder nummer, welke opzending der brieven nodig maken, wordt het tarief met 50 cent (totaal) verhoogd.
De brieven op Ting Tings, waarvoor geen porto werd gestort, kunnen worden afgehaald aan ons kantoor: Prins Mauritslaan 36, Den Haag.

INDISCHE GESCHRIFTEN

Verzamelaar zoekt handschriften, boeken en voorbeelden (op bamboe, boomblad, leder, steen, hout, enz.) van alle soorten schrift uit Indonesië (geen gedrukte stukken). Aanb. onder No. 1448.

HOROSC. Zend. f 10,— in brief plus 12 ct. postz., jaar, datum, uur en geb. pl. aan Mr. Max (Mishka Mester) Galileistr. 187 Den Haag, Handlijnv. f 1,50 Droomb. f 2,— en f 1,50 postz. 20 ct. Dag v. 19-21 uur of na afspr. tel 070-395337.

Wie wil gepidjot worden op Indische manier? Tel. Den Haag: 33.26.10. Opbellen na 17 uur. (door Ind. Dame ALLEEN voor dames)

Th. H. van Soest, Keizersgracht 505, Amsterdam koopt boeken over Indië (onverschillig welke taal en onderwerp).

De TOEKANG PIDJIT voor Vlaardingen is; Rudolf an Haack (Si Dolph), Joh. de Wittstraat 50 b, tel. 01898-5550.

Wie helpt jong echtpaar met 1 kind aan ongem. zit-eetkamer slaapkamer en gebr. v. keuken in den Haag of omgev. voor direct. Brieven onder No. 1475 of Tel. 070-814321 tst. 3077.

Vergeet nu al niet de ECHTE Indische spekkoeck bij KOKKIE te bestellen. Ook voor verzending, gemaakt door OMA TIO. Witte de Withstraat 128. Amsterdam Tel. 89438.

Bejaarde Gez. Dames zoekt prett. inwonende oudere hulp i/d huish. (flat). Werkster aanwezig. Brieven Pr. Mauritsl. 16. Den Haag Tel. 559809.

WIE WEET HUIDIGE ADRES van FAM P. ZWARTS, vroeger Djalan Tjiliwoeng, Soerabaya (Unilever)?
F. Bodeman Anthonie Fokkerlaan 41. Haarlem.

Oude Dame, 80 jr. zoekt beschaafde dame leeft. 50-60 jr. intern, voor gezelschap en huishouding brieven No. 1476.

ENGELS: P. G. van Greuningen. V.T.H. Praktijkleraar, Nicolaistraat 56, Den Haag, tel. 32 36 30. jarenl. erv. conv. beg.-gev. ook emigr. (m. vak-taal) Opl. dipl. spreekvaardigheid eu handelscorr.



TONG TONG ABONNEES

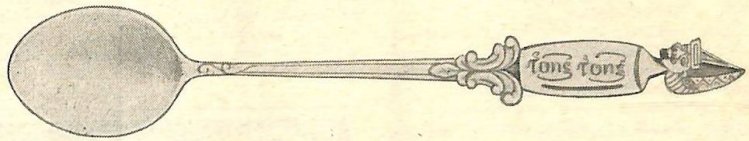
Wij hebben voor U een LEUKE KERSTSURPRISE!!

Stuur ons vóór 30 november Uw kerst- en Nieuwjaarwens samen met één riks. (Per brief of per giro 6685)

In ons Kerstnummer is een speciale pagina voor dat doel gereserveerd. U kunt het bijv. als volgt doen:

Fam. X..... straat No. in Y wenst familie en kennissen slamet taheen baroe.

Doet U het? Nu meteen? Maak gebruik van deze goedkope manier om uit het oog verloren kennissen weer op te sporen! Dit wordt de meest gelezen pagina van ons Kerstnummer!



POEKOEL TEROES NAAR DE 20.000

Voor iedere jaarabonné, die U aanbrengt, krijgt U dit lepelte cadeau!

Op naar de 20.000

Het TONG TONG lepelte krijg ik van U nadat

Hier is alvast een jaarabonnee die ik voor TONG TONG heb gewonnen:

het bedrag ad f 10,— per $\frac{\text{giro}}{\text{postwissel}}$ *) aan U is

Naam:

overgemaakt (ons gironummer: 6685).

Straat:

Mijn naam is:

Woonplaats:

Straat:

*) doorhalen wat niet wordt verlangd

Woonplaats:

ADVERTEER IN *tong tong*

TE KOOP

Splinternieuw moderne Hongkong Kampferkist
Telefoon 070-542369.

Adres gez. van NICO de Boer, ex Velodrome Cheribon vertr. naar Nw. Guinea vóór ult. 1949. Brieven No. 1477.

Ind. Wed. 47 jaar, in Gelderlaan, zoekt kennis-making met Ind. Heer, zelfde leeftijd of ouder. Brieven No. 1478.

GEZOCHT: Adres v. Mevr. Eugénie von Stralendorff, echtgen. v. wijlen Frits v. Stralendorff, o.a. ex 2e machinist v.d. st. Soemberredjo, Bangil, later gew. in Djocja, Brieven 1479.

TEMPO DOELOE

door

BRETON DE NIJS

Prijs: f 29.50 (Giro 185783)

Op gemakkelijke condities bij:

Boekhandel P A A G M A N

Fred. Hendrikl. 217b, Den Haag - Tel. 543700
H. Ravesteijnpl. 42, Rijswijk - Tel. 984050
v. Schuijlenburchstr. 58, Delft - Tel. 22438

Kijk! Kijk!

Oma's tropenzon schijnt ook voor u!

Of het nu negentig jaren (bijna een eeuw!) geleden is of vijftig, u kunt het zélf zien in het mooiste platenboek sinds lange tijd. Enkele honderden foto's-als-museumstukken zijn enkele honderden springlevende, welsprekende ooggetuigen. Zo zag Indië in tempo doeloe eruit. Zo was de kleding. Zo werd er gewoond. En vooral - zo werd er geleefd. Zo was het trouwen, werken, feesten, winkelen, vechten, luieren en nog veel meer. Het is allemaal de goede, oude tijd en het boek heet dan ook

Tempo doeloe

Het mooiste platenboek van vele jaren, samengesteld en van tekst voorzien door de kénner-bij-uitstek E. BRETON DE NIJS. Vorstelijk van formaat, uitmuntend gedrukt en voortreffelijk gebonden naar aanwijzingen van Helmut Salden f 29.50.

Er is ook weer een roman over het oude Indië, het niet zo oude overigens, want het boek begint in 1922 en beschrijft de belevenissen van een jonge bestuursambtenaar op Celebes in de kleine wereld van de Nederlanders en de grote wereld van het machtige landschap.

H. J. Friedericx
DE EERSTE ETAPPE

Gebonden f 8 90

UITGAVEN VAN QUERIDO

Te koop bij uw boekhandel

**„Vrij Wonen”
in Den Haag**

voor wie arts helpt aan praktijkruimte: twee kamers, parterre en alleen voor de ochtenduren.
Alleen panden aan „hoofd”wegen met goede tram- en busverbindingen komen in aanmerking.
Brieven TT No. 1480.

JOS INDEN

Leidsestraat 52 - Amsterdam
Telefoon 020-34555

INKOOP

van gouden sieraden, gouden munten en briljanten

Stichting „Het leven begint bij 40”

N.Z. Voorburgwal 288 - Amsterdam-C
Telefoon 320-222897

Ieder die de 40 gepasseerd is kan van de diensten der Stichting gebruik maken, ongeacht politieke of godsdienstige richting. In dit orgaan biedt het Bedrijfsleven posities aan, waarop deelnemers/sters kunnen reflecteren.

Deelnemers/sters zijn zij, die jaarlijks f 10,- betalen. Dit bedrag geeft recht: a) op regelmatige toezending van het 14-daags orgaan; b) het solliciteren op de aangeboden posities; c) tot het adverteren onder de rubriek: „Werknemers/sters bieden zich aan” tegen f 0,75 per advertentie van 4 regels, voor zover plaatsruimte.

MAISON BOGERIJEN

Voorheen Bandoeng

A. TH. KNUIVERS

REINKENSTRAAT 50 - TELEFOON 333351 - DEN HAAG

Tong Tong lezers in Nederland of waar ook ter wereld, wilt U Uw familie of vrienden hier in Den Haag iets geven, neemt dan contact op met ons. Wij bezorgen door geheel Den Haag.

UW ADRES voor beter gebak, Taarten, Koekjes, Saucijzenbroodjes, Zoutjes, Dozen Bonbons, etc. etc.

Onze naam waarborgt kwaliteit!

**Voor Levensmiddelen: Naar de Leverancier van Tong Tong
ROTTEVEEL**

Reinkenstraat 42 - Tel. 33.28.76 - Den Haag

Bezorgen door de gehele stad

Wat is Theosofie?

De moeder van alle Godsdiensten
Openbare voordrachten iedere woensdagavond 8 uur, in
Pulchri Studio - Den Haag
Komt U eens luisteren?

J. G. YSEL DE SCHEPPER

Firmant Alg. Ass bedrijf „Argo”
Assurantiën, Financieringen, Hypotheekverz.

Kantoor en woonhuis Den Haag
Corn. de Wittlaan 83 Tel. 557172

Asthma-Bronchitis patiënten



U kunt direct verlichting en zelfs veelal genezing vinden door aanschaffing van de
**„CHEMO”
Handverstuiver**

- Fijne verstuiving
 - Onbreekbare, Lichtwerende Medicijnhouder
- Ook in **ELECTRISCHE UITVOERING** verkrijgbaar voor zware patiënten!

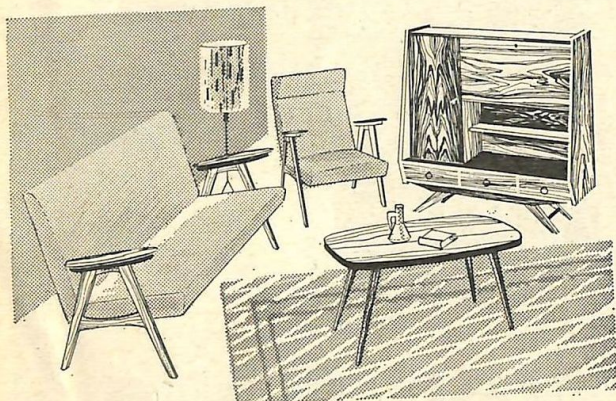
Vraagt inlichtingen bij:

CHEMO-PHARMACIA H.O.

(Dir. Th. E. Bendien)
FRED. HENDRIKPLEIN 6 - DEN HAAG
Telefoon 070-55.26.47

De stand is 2-0 in ons voordeel **1-0 PRIMA KWALITEIT**

2-0 LAGE PRIJZEN



- Dit royale 3-zits bankstel in afroteak, met hoge en lage fauteuil, stof naar keuze slechts **f 310.-**
- Bijpassende salontafels vanaf **f 42.50**
- Bergmeubels, groot aantal modellen reeds vanaf **f 99.50**

drie maanden rentevrij, natuurlijk bij:



komplete woning-inrichting/dames-heren-kinderkleding - de constant rebeckestraat 23-49, den haag - telefoon 333577

BOLS

voor
de man
met
de fijne
neus!

Te koop gevraagd
BOEKEN OVER INDONESIE
 ook gehele Bibliotheken
 Antiquariaat
C. P. J. v. d. Peet
 Nieuwe Spiegelstraat 33-35
 Telefoon 35763
 Amsterdam

Op aanvraag zenden wij U gaane
 onze catalogi toe

Restaurant Wijnands
 v/h Cecil
 Hoogstraat 12 - Den Haag
 Telefoon 115300
 Hollandse en Indische Keuken
 Dir. M. WIJNANDS
 v/h Grand Hotel, Makassar

Logeren in DEN HAAG??
 dan natuurlijk bij
Hotel „ARDJOENA“
 Groot Hertoginnelaan 205 - Tel. 070/390324
 Moderne kamers, prima service, prettige sfeer
 Iedere kamer EIGEN douche-cel
 In iedere kamer warm- en koud stromend water

Fonteyn
 % te DJOKJA & Co
 Vlamingstraat 5 - Den Haag - Tel. 11.66.77
Brillanten Oorknoppen
Markiesringen
 in 24 karaats goud
DIVERSE PRIJZEN

Wie
AMSTEL
 drinkt...
 doet zó

Verstandige Gerepatrieerden
 kopen hun
Heren-Jongens kleding bij:
PESSERS Herenkleding
 Beeklaan 240 a - Tel. 32.54.54 - Den Haag
PESSERS Youngmenshop
 Beeklaan 214 - Tel. 320963 - Den Haag
 Te bereiken met tramlijn 2, 5 en 12
 Halte hoek Weimarstraat
 „Bajaran Gampang“

HANDELSONDERNEMING
MALAKKA
 ROTTERDAM POSTBUS 205

Voor de verzending van
KERSTPAKKETTEN
 naar Uw vrienden en verwanten over zee is het nu
DE HOOGSTE TIJD
 Wij hebben een grote sortering!

RIJSTAFELINGREDIENTEN
 van hoogwaardige kwaliteit, tegen zeer aantrekkelijke prijzen,
 gereed liggen om verzonden te worden.
 Als U er zeker van wilt zijn, dat Uw geschenk nog op tijd
 aankomt, vraag dan vandaag nog onze prijslijst B 27 aan,
 alsmede circulaire C 3 over verzending naar het buitenland.

B Zend mij zonder enige verplichting Uw prijslijst B 27
 en circulaire C 3.

O Naam:

N Adres:

Woonplaats:

De échte
zware
shag

uit het bekende
 blauwe pakje
 van „De Weduwe“

Van Nelle